

Наша Слова

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 45 (1144) 6 ЛІСТАПАДА 2013 г.

ДЗЯДЫ - 2013

3 лістапада ў Менску прайшлі шэсце і мітынг, прысвечаныя Дню памяці продкаў "Дзяды". Калона з некалькіх соцень чалавек пад бел-чырвона-белымі сцягамі, скандуючы "Жыве Беларусь!", рушыла ад гадзіннікавага завода да ўрочышча Курапаты - месца пахавання дзясяткаў тысяч ахвяраў сталінскіх рэпрэсій. Дазвол на мерапрыемства атрымалі актывісты Кансерватыўна-Хрысціянскай партыі БНФ.

Па словах Юрася Бельскага, сёлетнія "Дзяды" юбілейныя. Першыя адбыліся 25 год назад, 30 кастрычніка 1988 года. Яны былі разгананыя камуністычнымі ўладамі. Як падкрэсліў Юрась Бельскі, дзякуючы Зянону Пазыняку, які кіраваў дэманстрацыяй, удалося пазбегнуць сур'ёзных сутыкненняў і, магчыма, ахвяраў. Але тыя "Дзяды" сталі моцным штуршком для абуджэння і дэмакратызацыі грамадства. З

тых часоў мерапрыемства традыцыйна праходзіць у Менску і завяршаецца ў Курапатах.

Вельмі важна пастаянна нагадваць грамадству, да якіх жадлівых наступстваў прыводзіць таталітарная ўлада, адзначыў старшыня Партыі БНФ Аляксей Янукевіч. Ён разам з іншымі сябрамі партыі традыцыйна ўдзельнічаў і ў сёлетніх "Дзядях".

- Вельмі важна, што кожны год гэтая акцыя адбываецца, кожны год з бел-чырвона-

белымі сцягамі калона праходзіць фактычна ад цэнтра горада ў Курапаты. Гэта вельмі добрая магчымасць нагадаць беларускаму грамадству да якіх жадлівых наступстваў прыводзіць таталітарная ўлада, чым можа абярнуцца маўчанне народа. У 30-я гады народ маўчаў, хаваўся, і сотні тысяч беларусаў былі расстраляныя, а яшчэ больш - адпраўленыя ў лагеры.

(Матэрыялы да Дня памяці глядзіце на ст. 3 - 7)

Існаванне Літаратурнага музея Максіма Багдановіча знаходзіцца пад пагрозай

**Заява Сакратарыяту ГА "Таварыства беларускай мовы
імя Францішка Скарыны"**

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь збіраецца ліквідаваць Літаратурны музей Максіма Багдановіча як юрыдычную асобу і такім чынам панізіць яго статус.

Мы расцэньваем гэта рашэнне як непрадуманое.

Постаць Максіма Багдановіча і яго паэзія лучыць беларускі народ з культурай іншых народаў, найперш украінскага і рускага. Музей мае на сённяшні дзень у сваёй структуры два філіялы. Супрацоўнікі Літаратурнага музея за апошні час наладзілі трывалыя стасункі з музеямі

іншых краін, у прыватнасці ў Бельгіі і Францыі. Аб'яўленая аптымізацыя музея цягне за сабой значныя грашовыя выдаткі, што ў Год беражлівасці выглядае як наўмыснае марнатраўства дзяржаўных сродкаў.

Мы заяўляем, што ліквідацыя Літаратурнага музея Максіма Багдановіча - прамы ўдар па беларускай культуры.

Мы заклікаем усіх грамадзян Беларусі актыўна выступіць у абарону Літаратурнага музея Максіма Багдановіча.

Прынята 28 кастрычніка 2013 г.

130 гадоў з дня нараджэння Вацлава Ластоўскага

Вацлаў Юстынавіч ЛАСТОЎСКІ (8 лістапада 1883 - 23 студзеня 1938) - беларускі пісьменнік, гісторык, літаратуразнавец, публіцыст і палітычны дзеяч, адзін з пачынальнікаў нацыянальнага адраджэння. Акадэмік Беларускай акадэміі навук (1928).

Нарадзіўся ў засценку Калеснікі Дзісенскага павету Віленскай губерні (цяпер Глыбоцкі раён Віцебскай вобласці) у сям'і беззямельнага шляхціца. Скончыў на радзіме Пагосцкую пачатковую школу. Пасля сканчэння непрацягла час вывучаў лацінскую мову ў свайго дзядзькі Францішка Ластоўскага.

У 1896 годзе, Ластоўскі з'ехаў у Вільню. Працаваў хлопчыкам на паслугах у віннай лаўцы, канцылярыстам у Шаўлях, бібліятэкарам у студэнцкай бібліятэцы ў Санкт-Пецярбурзе, дзе наведваў лекцыі ва ўніверсітэце. Рабіў канторшчыкам на таварнай станцыі ў Рызе. Далучыўся да беларускага нацыянальнага грамадскага і культурнага руху. У 1906-1908 гадах уваходзіў у Беларускую сацыялістычную грамаду. У 1906 годзе быў арыштаваны за сацыялістычную прапаганду і сядзеў некалькі месяцаў у турме.

Ад 1909 - сакратар рэдакцыі "Нашай Нівы" і загадчык першай беларускай кні-

гарні (па адрасе ў Вільні Завальная, 7), у 1916-1917 - рэдактар газеты "Гоман", у 1918 выдаваў газету "Крыўічанін". У канцы 1918 года ўзначаліў прадастаўніцтва ўраду БНР пры літоўскай Тарыбе, быў беларускім аташэ пры літоўскім пасольстве ў Берліне. З 1919 - у партыі беларускіх эсэраў, са снежня 1919 да красавіка 1923 ўзначальваў Радз міністраў БНР (быў прэм'ерам).

Удзельнічаў у арганізацыі антыпольскага партызанскага руху ў Заходняй Беларусі, быў старшынём Сувязі нацыянальна-дзяржаўнага вызвалення Беларусі. Быў зняволены польскімі ўладамі, у 1920 яму дазволена выехаць ў Летуву. У красавіку 1923 года выйшаў з ураду БНР і адышоў ад актыўнай палітычнай дзейнасці. Выдаваў у Коўні літаратурна-навуковы часопіс "Крыўіч" (1923-1927).

У красавіку 1926 пераехаў у БССР. У 1927 урад БССР дазволіў яму вярнуцца ў Менск. Працаваў дырэктарам Беларускага дзяржаўнага музея. Ад 1928 году Вацлаў Ластоўскі - акадэмік і сакратар Інбелкульту і Акадэміі навук БССР. У 1930 годзе, падчас экспедыцыі ў Сібір, Ластоўскага арыштавалі па справе

"Саюза вызвалення Беларусі", пазбавілі звання акадэміка і саслалі на 5 гадоў у Саратаў. Там ён працаваў загадчыкам аддзела рэдкай кнігі ва ўніверсітэцкай бібліятэцы. Паўторна арыштаваны ў 1937, прыгавораны да вышэйшай меры пакарання. 23 студзеня 1938 году яго расстралялі. Па першым прыговору рэабілітаваны 10 чэрвеня 1988, па другім - у 1958.

Вікіпедыя.

(Пра В. Ластоўскага чытайце на ст. 3-4.)

80 гадоў з дня нараджэння Вячаслава Адамчыка

Вячаслаў Уладзіміравіч АДАМЧЫК нарадзіўся 1 лістапада 1933 года ў вёсцы Варакомшчына ў сялянскай

сям'і. Яму было ўсяго шэсць гадоў, калі адбылося ўз'яднанне Заходняй і Усходняй Беларусі, восем - калі пачалася Вялікая Айчынная вайна. Што можна запомніць у такія гады? А запомнілася многае і надоўга, якраз столькі, каб на ўсё, што пішуць пра той час, мець свой уласны погляд.

Першыя спробы піра Вячаслава Адамчыка паказалі, што ў літаратуру прыйшоў сапраўдны майстар мастацкага слова: адметны і непаўторны. За гады літаратурнай працы з-пад яго піра выйшлі шматлікія зборнікі прозы ("Свой чалавек", "Млечны шлях", "Міг бліскавіцы", "Дзікі голуб",

"Раяль з адламаным вечкам" і інш.), тры раманы - "Чужая бацькаўшчына", "Год нулявы", "І скажа той, хто народзіцца...", некалькі сцэнарыяў, п'еса "Раіса Грамычына". Творам пісьменніка ўласцівы глыбокі псіхалагізм, стылізаваная адметнасць, тонкі лірызм. Праца вядомага празаіка адзначана Літаратурнай прэміяй імя І. Мележа (1980), Дзяржаўнай прэміяй БССР імя Якуба Коласа.

Жыццёвы шлях Вячаслава Адамчыка абарваўся ў 2001 годзе, калі пісьменніку было толькі 67 гадоў. Пісьменнік мог бы яшчэ плённа працаваць, аднак і тая творчая спадчына, што засталася, выклікае захапленне.

Прэс-служба СБП.

ISSN 2073-7033

XV Міжнародны з'езд славістаў: погляд звонку

(Заканчэнне. Пачатак у
папярэднім нумары.)

Магчыма з-за сваёй недастатковай дасведчанасці ва ўсіх н'юансах працы форуму дый самога жыцця тых дзён я памыляюся, празмерна катэгарычны ў адмаўленні ў нашых палітычных вярхоў усякага жадання да сустрэч з групамі замежных удзельнікаў з'езду (лагічна было б хоць па аднаму ад кожнай краіны-ўдзельніцы). Пачакаем, можа хтосьці асмельліцца і патлумачыць прычыны няўвагі. Я ж лічу, што нашыя высокія дзяржаўныя дзеячы прыныпова не ішлі, баяліся такіх сустрэч і хутчэй за ўсё таму, што з запрашанымі гаспадарамі належала, каб падтрымаць аўтарытэт краіны, гаварыць на яе тытульнай мове, што ўладамі мэтанакіравана не практыкуюцца амаль дваццаць гадоў, і многія чыноўнікі не валодаюць ёю.

Ужываць рускую мову перад такой аўдыторыяй - гэта значыла б асароміцца на ўвесь свет. Нашым палітыкам, ідэолагам можна гаварыць толькі з беларускім народам на чужой для яго мове, бо будучы разумнікамі, хітрунамі збіты з панталыку, ён усё ж прагаласаваў у маі 1995 года за наданне рускай мове статусу дзяржаўнай, чым развязаў рукі чыноўніцкаму апарату, каб поўнаасцю перавесці на яе афіцыйнае жыццё краіны. Гэта ўдалося, і ЮНЕСКА не без падстаў вынесла такі суровы прысуд беларускай мове. Цяпер нашыя ўлады з заіздросным алімпійскім спакоем чакаюць таго заўважнага часу, калі гэтыя аўтарытэтыя міжнародныя арганізацыі аб'явіць беларускую мову яшчэ і мёртвай і, значыцца, ім не трэба будзе рабіць аніякіх практычных захадаў па яе выратаванні. Застаецца толькі ў нейкім нарматыўным акце ўрачыста адзначыць, што ў суверэннай Рэспубліцы Беларусь статусам дзяржаўнай карыстаецца толькі адна мова - руская. Хоць гэта мо была б і самая радасная, самая жаданая для палітычнага кіраўніцтва краіны падзея, аднак яна цалкам супярэчыць і беларускаму нацыянальнаму, і агульнаславянскаму інтарэсам, таму XV Міжнародны з'езд славістаў павінен быў бы прыныцова зусім інакш паставіцца да дадзенай праблемы, грунтоўна абмеркаваць, што трэба ўладам, навукоўцам, усяму народу зрабіць, каб выпісаць сваю родную беларускую мову з Чырвонай Кнігі ЮНЕСКА, бо калі бяздзейнічаць, у яе толькі адно выйсце: загінуць. Не абмеркавалі такой праблемы. Мо дзякуючы вялікім старанням айчынных палітычнай і навуковай эліты. Калі я памыляюся, дык даруйце, бо свой погляд на працу XV Міжнароднага з'езду славістаў раблю галоўным чынам паводле паддзеньных у СМІ матэрыялаў. А яны ж, як нішто іншае, стварылі ў мяне ўражанне, што не толькі для самых-самых высокіх дзяржаўных дзеячаў, але і для намнога больш нізкіх рангаў палітыкаў, паслужлівых ім

ідэолагаў, што дзесяцігоддзімі без перадыху працуюць на ўрадлівай глебе русіфікацыі, з'езд славістаў быў не больш, як толькі калектыўнай персонай нон грата.

* * *

Не знаходжу аніякага апраўдання, што для ангажаваных у беларускую праблематыку ўдзельнікаў з'езду не арганізаваліся сустрэчы з прадстаўніцтвамі грамадскіх арганізацыяў, адміністрацый Мінска ці іншых гарадоў, што, не выключана, магло б дапамагчы адшуканню больш надзейных шляхоў выратавання нашага народа ад шкоднай і для яго, і для ўсяго свету культуры-на-моўнай асіміляцыі. Калі ж і ладзіліся такога роду неафіцыйныя сустрэчы, дык пераважна з малой колькасцю людзей у калектывах, якія не маглі сабраць шырокую аўдыторыю, стварыць належныя ўмовы для выступоўцаў. На адной з такіх сустрэч у Мінскай Галерэі ў прысутнасці 27 жніўня і аўтар гэтых радкоў. З дакладам "Амбівалентныя нацыянальныя мовы: чым беларуская падобная да шатландскай?" выступаў вядомы амерыканскі славіст (спецыялізуецца па вывучэнні рускай, польскай, беларускай моў), прафесар Брандайскага ўніверсітэта (ЗША) Курт Вулгайзер. Лекцыя выклікала вялікую цікавасць у прысутных, сярод якіх пераважалі людзі маладых узростаў. З-за дрэннага асвятлення залы навукоўцу даводзілася падымаць канспект лекцыі як мага вышэй да прымацаванай да столі электралямпацы. На лекцыі не было падаравана яму аніводнай кніжкі па гісторыі, культуры, мове, чаго ён вельмі заслугоўваў.

Зусім не такой аўдыторыі (арганізаваў яе не які-небудзь афіцыйны орган, а Лятуцькі ўніверсітэт, прысутнічала некалькі дзясяткаў чалавек?) заслугоўвала ўдзельніца з'езду славістаў, да таго ж яшчэ першы Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Польшчы ў Рэспубліцы Беларусь многім з нас добра вядомая Эльжбета Смулкава. Акрамя ўсяго гэтага, заслугоўвала вялікай увагі да сябе яшчэ і таму, што на працягу доўгага часу праводзіць плённую працу і мае багатыя набыткі па даследаванні шмат у чым спецыфічных беларускіх гаворак на Беласточчыне. Высокага прафесіяналізму беларусісты не маглі не задаць пытання пра лёс нашага роднага слова на яго гістарычнай тэрыторыі, на што быў такі адказ: "Калі моладзь загаворыць, то беларуская мова будзе жыць..." Несумненна, які пры вырашэнні многіх іншых лёсавызначальных пытанняў ад моладзі і ў дадзеным выпадку шмат чаго залежыць. Але як яна авалодае беларускай мовай, калі апошняга гучыць толькі ў адзінкавых сем'ях, займае сіроцае становішча ў сістэме

народнай адукацыі, цалкам адсутнічае ў грамадскім жыцці, так зрэдку гучыць па радыё і тэлебачанні, падчас правядзення культурна-масавых мерапрыемстваў. Бясспрэчна, цвёрдай нацыянальнай арыентацыі моладзь можа і ў такіх крайне экстрэмальных варунках авалодаць беларускай мовай, але з ёю будзе сябе вельмі некафортна адчуваць у спрэс рускамоўных у нашай краіне працоўных калектывах. Усе народы, якім даводзілася вяртаць свае родныя мовы да афіцыйнага жыцця, абавязаліся на каравы, фінансавы патэнцыял уласнай дзяржавы. Наша першачарговая задача пераканаць, прымусіць яе чынавенства перайсці ад русіфікацыі да нацыястваральнай дзейнасці, без чаго нельга забяспечыць беларускай мове рэальны статус дзяржаўнай.

Падобныя Курту Вулгайзеру, Альжбете Смулкавай славісты-беларусісты мелі правы на самыя лепшыя ў нашай сталіцы залы ў Доме ўраду, Палацы Рэспублікі, Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі і інш. пры абавязковай прысутнасці ў іх палітычнай і інтэлектуальнай эліты, каб супольна з разумнымі людзьмі замажжа паспрабаваць адшукаць надзейнае выйсце беларускага народа з вязкай асіміляцыйнай багні. Пералічаныя залы не былі выкарыстаны для такіх патрэбных для нашай краіны сустрэч, што асабліва недаравальна для Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, дзе вельмі часта ладзяцца мерапрыемствы намнога меншага значэння, далёкія ад нацыянальных інтарэсаў краіны.

* * *

Вельмі скупа пісалася пра выступленні К. Вулгайзера, А. Смулкавай у перадычным друку. Такое можна сказаць і пра асвятленне працы з'езду ў цэлым. Добра, што гэты неапраўданы прагал хоць у нейкай ступені кампенсавалася даволі частымі інтэрв'ю ўжо многу раней згаданага вядомага ў краіне і за яе межамі філолага-навукоўца А. Лукашанца. Бяда толькі, што службовае становішча не дазваляла яму на ўсе пытанні даваць праўдзівыя адказы. Далёкім ад ісціны ён быў і ў сваім выкладзе для газеты "Саюзнае Веча" (22-28 жніўня 2013 г.) праблемы нашага занябаннага афіцыйнага духмоўя. "Сітуацыя, калі ў краіне на равных дзейнуюць два славянскія языкі (і праз якія толькі акуляры ўдалося ўбачыць такую роўнасць?), якая з'яўляецца дзяржаўнай, практычна адсутнічае. Ёсць дастатковае колькасць краін, дзе пользуюцца некалькімі мовамі (мы ж у афіцыйным жыцці задавальняемся толькі адной мовай дый то не роднай, да таго ж такія краіны з двума ці болей тытульнымі мовамі, а ў Беларусі толькі адна). *Однак гэта не замацавана (у краінах з некалькімі афіцыйнымі мовамі. - Л.Л.) афіцыйна. Беларусам*

у некаторым выпадку возе большыя дружы (так пашанцавала, што іх родная мова практычна зусім не выкарыстоўваецца ва ўсіх сферах афіцыйнага жыцця, не гучыць у грамадскіх месцах, што на ёй не працуе ўся сістэма вышэйшай школы!) ...сёння грамадзяніну Беларусі даступныя ўсе культурныя каштоўнасці, воплеченыя і ў беларускай, і ў рускай мове (г. зн. і тады, калі такія каштоўнасці ўвасабляюцца ў беларускамоўных літаратурных крыніцах з накладам 100 асобнікаў? Не паверу!)". Проста не разумею, як такое можна сцвярджаць, не маючы пад рукой аніводнага прыкладу канструктыўнага падыходу кіраўніцтва краіны да развязвання так даўно наспелых востраных праблем з беларускай мовай. Пасадаў трэба даражыць, але не на шкоду нацыянальнаму інтарэсу.

А. Лукашанец не падзяляе пазіцыі тых, каго хвалюе праблема "доминирования в стране русского языка над белорусским" (а гэта ж такая архінепажаданая з'ява!). Роўнасць гэтых дзвюх моў ён бачыць у тым, што "белорусский язык носит статус государственного (заўважу: выключна сімвалічна), его изучают в школе (на вельмі нізкім узроўні з-за адсутнасці дастатковай колькасці кваліфікаваных настаўнікаў беларускай мовы, яе зразумелай нават і самім вучням незапрацаванасці грамадствам), используют в разных сферах общества (а пра такое лепей было б зусім не згадваць, бо гэта - фікцыя!)". А вось пад такімі слоўцамі А. Лукашанца без усякіх хістанняў падпісаўся б: "Однако остро стоит вопрос, как расширить его (беларускай мовы. - Л.Л.) использование в качестве реального средства общения". Так, гэта праблема з праблема. Развязаць яе змогуць толькі беларускамоўныя, выразнай нацыянальнай арыентацыі палітыкі. Але ці ўдасца ім калі-небудзь прыйсці да ўлад, разгортваючы сваю дзейнасць у змаганні за яе амаль у цалкам зрусіфікаваным грамадстве? Надзвычай цяжка, але трэба пачынаць дзейнічаць, пакуль застаюцца хоць самыя мізэрныя шанцы на поспех.

А. Лукашанец падзяляе погляды некаторых навукоўцаў і сацыёлагаў на характэрную для апошніх часоў тэндэнцыю "расширения сферы функционирования белорусского языка", спасылаючыся на тое, што сёння да апошняга "актывна апрацаваецца моладзёў, прычым асабліва моцна і творчасць", што "несматры на існуючыя праблемы яго існавання ў традыцыйных афіцыйных сферах" (наўмысна падкрэсліў гэтыя словы, бо цалкам падзяляю іх), дастаткова актывна пранікае ў тэ сферы, у якіх яны раней нікогда не існавалі (але ж не з такім маштабам, як тут функцыянуе руская мова). *Эта касается интернет-пространства, а также конфессиональной*

сферы. И это настоящий феномен XXI века" (залішні апафеоз!).

Што пра ўсё гэта можна сказаць? Так, быў спрыяльны час, калі моладзь масава памкнулася да самай дарагой, незаменнай духоўнай каштоўнасці нашай Бацькаўшчыны - беларускай мовы. Прыпаў ён на пік дзейнасці Беларускага народнага фронту "Адраджэнне", пры якім сфармаваўся амаль цалкам беларускамоўны "Малады фронт". У тыя ж гады беларуская мова заўважна ўзмацняла свае пазіцыі ў сферы адукацыі, што вельмі станоўча адбівалася на нацыянальнай актыўнасці моладзі, маштабах выкарыстання беларускай мовы ў многіх сферах грамадскага жыцця. З гэтым сёння мы, на вялікі жал, у такой меры не сутыкаемся. Сучасная сістэма адукацыі ніколі не спрыяе авалодванню моладдзю беларускай мовай. Такага можна дасягнуць галоўным чынам толькі самапасам. Сёлет пры паступленні на вучобу ў вышэйшыя ўстановы беларуская мова паводле маштабаў выкарыстання яе абітурыентамі прыкметна ўступала рускай. Не трэба забывацца, што ў нацыянальна моўнай моладзі маецца вельмі сур'ёзны праруская арыентацыя, а таму і рускамоўны апанент - Беларускі рэспубліканскі саюз моладзі, галоўным напрамкам дзейнасці якога з'яўляецца не служэнне святым ідэалам свайго народа, а ўсямернае садзеянне ўладам краіны ў яе палітычным аб'яднанні з Расіяй.

Няма асабліва важкіх прычын радавацца пранікненню беларускай мовы ў інтэрнет-прасторы, бо яе (мовы) лёс усё ж у вырашальнай ступені залежыць ад маштабаў ужывання ў сферах традыцыйнай грамадскай дзейнасці, куды яна ніяк не можа патрапіць з-за панавання тут сваёй пераможнай суперніцы - рускай мовы, абаронцаў якой з кожных гадаў становіцца ўсё больш і больш сярод здэнацыяналізаваных палітыкаў, ідэолагаў і інтэлігенцыі.

Беларуская мова не зойме сабе законнай шырокай прасторы ў праваслаўным набажэнстве, пакуль гэтая канфесія будзе поўнаасцю залежаць ад Маскоўскага патрыярхату. Моцныя пазіцыі ў рускага фактара ў пратэстанцкай царкве нашага краю, бо ў яе кіраўніцтве мала беларускай нацыянальнай свядомасці людзей. Не стае іх і ў каталіцкім касцёле і толькі з-за спрадвечна нацягнутых дачыненняў з рускім праваслаўем ён не мае жадання даць якую-небудзь прастору ў сваёй дзейнасці рускай мове, а карыстаецца пераважна беларускай. Пад уплывам прапольскіх настроеных ксяндзоў многія беларускага паходжання вернікі гэтай канфесіі і цяпер памылкова залічваюць сябе да палякаў. Словам, сёння ў беларускай мове столькі складаных, запущаных праблем, што без удзелу дзяржавы раз'язванне іх ніяк не зрушыць з месца. Яна ж пакуль што дала

толькі згоду на ўнясенне ў правапіс беларускай мовы некаторых нязначных, а часам і непатрэбных паправак. Такую ласку дзяржавы можна параўнаць з прапановай кіраўніка групы бальных танцаў наведваць яго заняткі спаралізаванаму, прыкутаму да ложка чалавеку. Без сур'ёзнай, больш канструктыўнай, чым нават у міжваенны перыяд, дзяржаўнай палітыкі беларусізацыі мы ніколі не паставім на ногі беларускую мову.

Сваё выступленне на старонках той газеты так закончыў А. Лукашанец: "Думаю, ученым, приехавшим на съезд, будет интересно принять участие в научной программе форума (цалкам згодны!), но и ознакомиться с уникальной (у маім разуменні: у сэнсе амаль поўнага выключэння беларускай мовы з абслугоўвання грамадскага жыцця) языковой ситуацией в стране". Мяркуючы па назвах дакладаў гэтую сітуацыю нельга было належным чынам раскрыць. Дый такой мэты не ставілася арганізатарамі з'езду.

У адным з інтэрв'ю А. Лукашанца прагучала, што сучасная агульнаадукацыйная школа (нагадаю, што прыкладна 85 працэнтаў яе кантэнгенту навукаюцца па-руску) дае вучням дастаткова ведаў для валодання беларускай мовай. Жыццё ніяк не падвярджае падобнай аптымістычнай высновы, і асабліва пасля таго, калі і такія скіраваныя на фармаванне нацыянальнай свядомасці прадметы, як гісторыя і геаграфія, пачалі выкладаць па-руску. У навуцальна-выхаваўчы працэс агульнаадукацыйных школ проста не закладзена, прычым свядома, столькі беларускамоўнага пачатку, каб дзецям ведалі, любілі, ганарыліся тытульнай мовай краіны. Калі хтосьці з іх больш-менш адкаваны ў беларускай мове, дык гэта хутчэй за ўсё заслуга добра арганізаванага сямейнага нацыянальнага выхавання ці асабістых старанняў саміх школьнікаў старэйшых класаў, бо нямала хто з іх добра разумеа, да якой страшэннай катастрофы вядзе народная страта роднага слова. Вось толькі бяда, што такія вучні не могуць сябе рэалізаваць у жыцці роднага краю, бо тут буяе ўсё не нашае, а навіязанае з суседняй усходняй краіны. Не толькі руская агульнаадукацыйная школа, але і нашая сучасная сістэма адукацыі ўвогуле з'яўляецца ні чым іншым, як ненажэрным крэматорыем усяго беларускага: нацыянальнай самасвядомасці, прыроднай культуры, матчынай мовы. Сёння ў нас гэтая ва ўсіх чывільзаваных народаў свету галоўная этнаўтваральная сфера, як ніколі раней, больш адпавядае духу русіфікацыі, чым нацыянальнаму ідэалу дзяржаўнага народа Рэспублікі Беларусь.

Многаму з таго, што ў СМІ распаўсюджвалася афіцыйнымі прадстаўнікамі беларускай філалагічнай навукі, верылі замежныя ўдзельнікі з'езду, але не ўсе.

(Заканч. у наст. нумары.)

БУДАЎНІК НАЦЫЯНАЛЬНАГА ХРАМА ВЕДЫ І КРАСЫ (да 130-годдзя з дня нараджэння В. Ластоўскага)

80 - 90-я гады мінулага стагоддзя - час актыўнага вяртання ў гістарычна-культурны і навуковы працэс спадчыны тых твораў, якія сталі ахвярамі палітычных рэпрэсій, і каго ідэалагічная цензура больш за паўстагоддзя настойліва імкнулася выкрасці з айчыннай гісторыі, навукі, сцерці з людской памяці. Гэта было пакаленне людзей, якія аддана, шчыра, рупліва, настойліва працавалі на карысць сваёй Бацькаўшчыны, свайго народа, пакаленне высокіх інтэлектуалаў, якое на парэштках Расійскай імперыі імкнулася пабудаваць новую, вольную Беларусь. Маладыя інтэлігенты, у якіх абудзілася нацыянальная самасвядомасць, заклікалі суайчыннікаў абудзіцца "ад зімовага рабскага сну". Яны верылі ў тое, што "багаты слаўнай культурнай мінуўшчынай, поўны маладых творчых сіл... беларускі народ у хуткім часе дасць славіству і ўсяму свету яркія доказы свайго ўзваскрэснення і прынясе на раскошны алтар чалавечай цывілізацыі плён свайго нацыянальнага гена, лепшыя кветы свайго вызваленнага духу" (А. Цейкевіч). Аднак іхнім спадзяванням не суджана было здзейсніцца. Адны з іх зніклі бяследна і пахаваны ў невядома якіх Курапатах, другія (іх значна менш) прайшлі праз пекла пакут і здзекаў, праз гвалтоўны разрыв з Радзімай і любімай працай. Пра іх не згадалася ў энцыклапедыях савецкага часу, а калі і паведамлялася, то лёс абмяжоўваўся зашыфраванай фармулёўкай: "у апошнія гады жыў за межамі БССР...". Яны былі людзьмі аднолькавых ці блізкіх светапоглядаў, падобнага зыходу: гвалтоўнае выгнанне з Радзімы, пакутніцкая смерць, доўгае забыццё на Бацькаўшчыне. Такі тыповы лёс большасці адраджэнцаў пачатку XX ст., якія жылі дзеля Беларусі, дзяля беларускага народа, будавалі Беларускі Дом (А. Каўка), у якім гучала б роднае слова, і ніхто не насміхаўся б з яго. Яны імкнуліся да таго, каб у гэтым Доме наш народ стаў сапраўды вольным, незалежным, сапраўдным грамадзянінам сваёй Краіны, здольным ведаць яе гісторыю, культуру, мову, шанаваць іх. Самааддана і самаахвярна яны працавалі, не звязаючы на перашкоды, кпіны, пераследы, імкнучыся сваімі асветніцкімі ідэямі зрабіць рэвалюцыю ў духоўнай сферы. Сёлета 23 студзеня споўнілася 75 гадоў з дня пакутніцкай смерці, а 8 лістапада будзе 130 гадоў з дня нараджэння аднаго з іх - былога сакратара "Нашай нівы", былога прэм'ер-міністра Беларускай Народнай Рэспублікі, неадменнага сакратара Інстытута беларускай культуры, акадэміка і сакратара Беларускай акадэміі навук Вацлава Ластоўскага.

Асоба Вацлава Ластоўскага (1883-1938) займае адно з галоўных месцаў у гісторыі Беларусі першай паловы XX ст. Ён быў выдатным айчынным гісторыкам, чалавекам вялікай эрудыцыі, патрыётам свайго народа, які стварыў першае даследаванне на беларускай мове па гісторыі Беларусі ад старажытнасці да пачатку XIX ст., якое дало магутны імпульс развіццю нашай гістарычнай навукі. Валодаючы энцыклапедычнымі ведамі, здольнасцю глыбока аналізаваць і аднаўляць гістарычныя падзеі, ён праявіў сябе ў многіх галінах ведаў: гісторыі, мовазнаўстве, літаратуразнаўстве, краязнаўстве, грамадазнаўстве. Першая суветная вайна, рэвалюцыйныя падзеі ў Расіі садзей-

нічалі стварэнню спрыяльных умоў для барацьбы за адраджэнне беларускай дзяржаўнасці, ля вытокаў якой стаяў В. Ластоўскі. Ён займаўся актыўнай палітычнай дзейнасцю, з'яўляючыся прэм'ер-міністрам БНР, абвясціў распаўсюджаную думку пра адсутнасць існавання беларускай нацыі, яе мовы. Беларуская пытанне стала стрыжнявым у яго дзейнасці. Не выпадкова, што пры гэтым ён абавіраўся на веданне гісторыі, бо, на яго думку, "гісторыя - гэта фундамент, на якім будзе жыццё народа. І нам, каб адбудаваць сваё жыццё, трэба пачаць з фундаменту, каб будынак быў моцны". Абгрунтоўваючы выбар гісторыі ў якасці ідэалу, ён даводзіў: "Благаслаўляю слёзную нашу мінуўшчыну, у якой як у горне, перапалялася душа беларуская, каб заіскрыцца на сонцы, калі дух народа ўзваскрэне". Уся ягоная праца, жыццё - гэта адказ тым, хто не кіем дык палкаю імкнуўся прыручыць яго талент: "Арла душы маёй, вам, карлікам сляпым, у цесну клетку не загнаць". Разам з тым лёс В. Ластоўскага ілюструе пафас і трагізм айчыннай гісторыі першай трэці XX ст. Адзін з будаўнікоў Беларускай Народнай Рэспублікі, ён стаў сведкам гібелі ўласнага палітычнага дзіцяці. Адзін з заснавальнікаў гістарычнай і краязнаўчай навукі, ён стаў сведкам яе разгрому. Дасягнуўшы прызнання сваёй дзейнасці на глебе нацыянальнай навукі і культуры, ён быў расстраляны як вораг народа ў далёкім няродным Саратаве і на доўгі час аддзены забыццю.

Жыццёвыя абставіны змусілі яго паверыць у шчырасць савецкай улады, пакінуць у 1927 годзе Літву і пераехаць у БССР. Калі б ён ведаў, якія чэкісцкія гульні адбываліся за яго спіной, то, мусіць, ніколі б не пакінуў Коўні. Напачатку ў БССР здавалася, што ўсё цудоўна ўладкавалася: атрымаў пасаду і любімую працу. Улада быццам бы дазваляе беларускаму руху пашырацца і ўмацоўвацца, садзейнічаць таму, каб беларусы сталі людзьмі нацыянальна свядомымі, і пры гэтым адначасова цікуе за тымі, хто складае патэнцыйную небяспеку, адступае ад генеральнай лініі. А неўзабаве пачалося змаганне з нацыяналізмам, фармаванне атмасферы жаху, а потым пошукі ворагаў народа. Сапраўдная сутнасць палітыкі бальшавіцкай улады (як яе называюць, беларусізацыі) у дачыненні да беларускага нацыянальна-культурнага руху добра бачна з "Докладной записки" І. Апанасавіча свайму шэфу, старшыні АДПУ СССР Мянжынскаму, асноўны сэнс якой ў тым, каб дасці Лубянцы, што "белорусские дела"... изо дня в день приобретают все более серьезный характер вследствие неуклонно усиливающегося национал-демократического движения". Тут дадзена характарыстыка ўсім найбольш прыкметным асобам айчыннай літаратуры, навукі, грамадска-палітычным дзеячам 20-х гадоў. Ацэньваючы значэнне Акадэмічнай канферэнцыі, чэкіст не без задавальнення адзначае, што на ёй партыя "нажила капитал, выразившийся в процессе развала белорусской эмиграции (в результате конференции ожидается возвращение в Минск видного бел. деятеля, бывш. премьер-министра правительства БНР ЛАСТОВСКОГО) и в поднятии значения Минска как единственного культур-

Паштоўка, выпушчаная ТБМ да 130-годдзя Вацлава Ластоўскага

ного и политического центра всей Белоруссии". Крыху далей ён дадае, пасля "Минской Академической конференции возможно со стороны ЛАСТОВСКОГО некоторый поворот в сторону Минска, однако, в искренности этого поворота мы сильно сомневаемся и пока от оценки его воздерживаемся".

В. Ластоўскі і яго паплечнікі не заўважалі, што друк і радыё пачыналі гучаць грозна, выкрываючы ворагаў народа, нацыянал-дэмакратаў. Старт гэтаму далі пастановы XI і XII з'ездаў КП(б)Б. Усё гэта пачалося напрыканцы 1920-х, было прэлудый да бязлітаснага ўсёпажыральнага смерчу, які напачатку 1930-х захапіў і зніс з Беларусі яе найлепшых сыноў, інтэлектуальную эліту, каб вярнуцца назад крывавым патокам 1937 - 38 гадоў. Сярод ахвяр гэтай навалы быў і В. Ластоўскі. У выніку згаданага палітыка (беларусізацыі) захлынулася ў крыві і анямела ад жаху, а колішняе імкненне да беларускасці не набыло сапраўднага, шырокага руху. Як дакладна заўважыў М. Улашчык, "уся, бачыце, небяспека, што поперак рэвалюцый стаў дзясятка Ластоўскіх. Дык у іх не было аніводнага садама, ні стрэльбы для аховы. А паліцыя людзей колькі часу, не перастаюць - ворагі, нацыяналісты. У нацыяналістаў жа гэтых толькі і віны: хацелі быць беларусамі і ў Беларусі жывіць па-беларуску". Дадамо, што іхняй галоўнай зброяй было разумнае, мудрае, абуджальнае слова, а войскам - кнігі.

Боль пра нацыянальнае адраджэнне і клопат пра гістарычную памяць вадзілі пяром В. Ластоўскага, калі ён працаваў над "Гісторыяй беларускай (крыўскай) кнігі" (Коўня, 1926). Яна ўзор таго, як належыць беларусам "ісці следом сваіх вялікіх мужоў звальнення з-пад чужых культурных і палітычных уплываў... будаваць свой уласны храм ведаў і красы" (Крывіч, 1924. № 2. С. 1). Як справядліва адзначаў М. Улашчык, "на кнігазнаўстве нашым нічога падобнага па грунтоўнасці дасюль не было і, пэўна, доўга яшчэ не будзе". І гэта сапраўды так. У кнізе на 640 старонках пададзена апісанне ўсіх вядомых на той час помнікаў нашага прыгожага пісьменства ад канца X да пачатку XIX стагоддзя, праведзена іх падрабязная жанрава-стыльвая дыферэнцыяцыя, падаюцца ўзоры мовы і аналізуюцца

моўныя асаблівасці найбольш значных твораў. Як дадатак прыведзены аб'ёмны слоўнік слоў з помнікаў, паказнікі імёнаў і геаграфічных назваў, алфавітна-тэматычны спіс разгледжаных твораў. Са старонак гэтага дыхтоўнага фаліанта В. Ластоўскі паўстае сапраўдным рупліўцам нашай старасветчыны, тонкім знаўцам яе адметнасцяў.

"Ад 1902 году", паводле ўласнага прызнання, ён пачаў займацца мовазнаўствам, калі стаў занатоўваць "цікавыя" словы, запісваць іх для сябе, бо вельмі ж "асабіста цікава было слова само па сабе". Вынікам гэтай працы стаў "Падручны расійска-крыўскі (беларускі) слоўнік" (Коўня, 1924), у прадмове да якога найбольш выразна была выкладзена пазіцыя В. Ластоўскага да мовы, яго стаўленне да неабгрунтаваных пазычанняў, вызначаны задачы айчынага мовазнаўства. Адметнае месца ў прадмове адведзена аргументацыі нажонт назвы нашай Радзімы Крывій, а народа крывічамі.

Слоўнік быў сустрэты грамадскасцю неадназначна. Гэта тлумачыцца тым, што, калі ў "здравой народнай стыхіі" не знаходзілася адпаведнікаў, В. Ластоўскі прапаноўваў шмат вузкадыялектных лексічных адзінак ці ўласныя наватворы, якія нярэдка былі маларазумнымі. Безумоўна, на структуру слоўнікавых артыкулаў паўплываў недахоп спецыяльных філалагічных ведаў, адпаведнай прафесійнай адукацыі. Пераважна праз гэта да "Падручнага расійска-крыўскага слоўніка" як нарматыўнага сёння неабходна падыходзіць абярэжна. У той жа час, грунтоўчыся на сучаснай лексікаграфічнай тэорыі, ковенскі даведнік можна разглядаць не толькі як перакладны, але і як тэрміналагічны, этымалагічны слоўнік. Так, пасля асноўнага лексічнага матэрыялу пададзены руска-беларускі слоўнік асабовых імён - "Крыўскі (беларускі) іменнік", які з'яўляецца першай спробай апісання беларускай антрапаніміі, слоўнік арніталагічных тэрмінаў "Назовы птахав" і батанічных - "Іменнік раслін", нарэшце слоўнік беларускай вайсковай тэрміналогіі "Вайсковая каманда". Гэтым "падручным" слоўнікам Ластоўскі імкнуўся задаволіць надзённы попыт, бо больш нарматыўныя "Беларуска-расійскі слоўнік" і "Расійска-беларускі слоўнік" М. Байкова і С. Некрашэвіча з'явіліся ў БССР на некалькі гадоў пазней. Пад час правядзення Інбелкультам Акадэмічнай канферэнцыі па праблемах рэформы беларускага правапісу і азбукі В. Ластоўскі выступіў катэгарычным прыхільнікам крыўлічнага шрыфту, быў абраны старшынём Графічнай камісіі. Аднак найбольш яскрава талент В. Ластоўскага-моваведа раскрыўся ў шматлікіх крытычных і публіцыстычных артыкулах, якія, на жаль, дагэтуль амаль не даследаваны. А якая яны ўяўляюць вялікую цікавасць і маюць адметнае значэнне для айчыннай навукі, у прыватнасці мовазнаўства. З артыкулаў і крытычных запісак паўстае сапраўды волат "крыўцага духу", шукальнік асобнага беларускага шляху да Кона Правечнага, чалавек, які грэў, кукобіў парасткі беларушчыны. В. Ластоўскі паглыбіў, укладанні Багушэвічаў тэзіс пра мову як душу народа. Ён дастаткова яна бачыў сваю мэту - даказаць усімі магчымымі сродкамі, спрадвеч-

ную самабытнасць і вялікае культурнае значэнне беларускай мовы, якую разам з пачуццём нацыянальнай еднасці, звычаямі і царквой адносіў да найгалоўнейшых маральных інстытутных каштоўнасцяў.

Спосаб разгляду вучоным самых разнастайных аспектаў мовы і злучанай з ёй праблематыкі, глыбіня і сіла яго аргументацыі пераконваюць у тым, што В. Ластоўскі паступова выпрацоўваў метад, пры дапамозе якога можна растлумачыць першапачатковае адзінства мовы і мыслення: "...мова ёсць вялікай нацыянальнай легендай і скарбніцай, святой спадчынай, каторая пераходзіць з пакалення ў пакаленне, з дзядоў на ўнукаў. Увесь светагляд і пазіцыя нашых прадзедаў замыкаліся ў мове, - канстатуе ён і дадае: - Кожнае слова было легендай-пагудкай, мітам, было поўнае зместу і пазіцыі: бо міт асновываўся на легендзе, а легенда замыкалася ў слове.. Слова ёсць творчасцю ўсяго народа, формы слоў шліфаваліся многімі пакаленнямі і сталеццямі, пакуль сталіся тым, чым яны сягоння ёсць". Да ўсяго ж, "слова - гэта не ўмоўны знак для выражэння мыслі, але мастацкі абраз". Адсюль вынікае, што для В. Ластоўскага мова - гэта сродак сузірання народа, ягоны космас, сувязны стагоддзяў, пакаленняў людзей. Следам за В. фон Гумбальтам В. Ластоўскі сцвярджаў, што "наш век - гэта век самага ярага нацыяналізму. І пры гэтым нацыяналізму, які шукае і знаходзіць сваё выражэнне ў апафеозе нацыянальнай мовы. Гэта ёсць характэрная асобнасць нацыяналізму нашых дзён". Прынамсі, гэты быў не агрэсіўны, радыкальны нацыяналізм, у якім яго абвінавачваюць у 30-я гады, а спроба абароны правоў роднай мовы, ўслаўлення яе як духоўнай велічы народна. Інакш кажучы, той шматстайнасці і сістэматычнасці, якія назіраюцца ў праяўленні дзейнасці мовы, абумоўленыя яе лучнасцю з народам, з яго нацыянальным характарам, з душой, з яго складам думання. Дарэчы, вучэнне пра тоеснасць "духу народа" і яго мовы было асноўным у лінгвістычнай канцэпцыі В. фон Гумбальта ("мова народа ёсць ягоны дух, і дух народа ёсць ягоная мова - цяжка ўявіць сабе нешта больш тоеснае"). Абапіраючыся на гэтую выснову, В. Ластоўскі па-свойму развязаў важныя праблемы сацыяльна-філасофскага моўнага зместу, моўнай свядомасці народа: "Мова - гэта аблічча душы народа, і гэтае аблічча народнай душы нельга брыдзіць прылепкам і наклейкам, а наадварот, чым яно будзе чысцейшым, тым прыгажэйшым і здаравейшым". Па сутнасці В. Ластоўскі выступае тут адным з першых распрацоўшчыкаў філасофіі роднай мовы, сцвярджаючы гумбальтаўскі тэзіс тоеснасці мовы і духу, мовы і душы: "Душа без роднай мовы - гэта кветка без каранёў, гэта разбітая скрыпка, пусты дом, паўнолены трунамі". Даводзіў, што мы, беларусы, дзеці адной зямлі, адзін народ, што галоўны знак гэтага - "наша пераказаная нам ад прадзедаў беларуская мова, каторую мы павінны любіць, шанаваць і старацца, каб нашы дзеці любілі і шанавалі... гэта апрадка яго (беларуса) душы і яго думак". Уся творчая спадчына В. Ластоўскага - сапраўдны ўрачысты гімн гэтай душы нашага народа, яе абарона і ўзвельчэнне.

(Заканчэнне на ст. 4.)

БУДАЎНІК НАЦЫЯНАЛЬНАГА ХРАМА ВЕДЫ І КРАСЫ

(да 130-годдзя з дня нараджэння В. Ластоўскага)

(Заканчэнне. Пачатак на ст. 3.)

Вучонага вельмі непакоілі непатрэбныя запазычанні, якія адрываюць літаратурную мову ад жывой народнай: *"Мова, перапоўненая чужаземскімі словамі з'яўляецца ізлятарам культуры ад народных мас"*; *"...калі мы будзем перапаўняць наш слоўнік словамі, запазычанымі ад суседзяў, - разважаў ён, - мы ўтрацім з часам нават тыя індывідуальныя рысы, якімі цяпер абладаем, і наадварот, калі мы будзем унікаць суседскіх моў, і заступаць іх на магчымасці яркімі, сваімі ўласнымі словамі, узятымі з вуснаў народа або са старой пісьменнасці, то перамога будзе на нашай старане: мы не толькі абаронім, але і паглыбім індывідуальнасць сваёй мовы"* (398). Як бачна, В. Ластоўскі стаяў на пазіцыях памяркоўнага пурызму, выступаў супраць непатрэбных запазычанняў, падтрымліваў папаўненне слоўніка мовы за кошт уласных сродкаў. Абурэнне ў душы В. Ластоўскага выклікалі шматлікія тутацкія зноскі, гатовыя прадаць душу, мову, бацькоў за міску поліўкі: *"Хто ні шануе родную мову, той ні шануе сябе самога, ні свой род, ні сваіх дзядоў-бацькоў, якія тэй жа мовай гаварылі. А хто стыдаецца роднай мовы, варт таго, каб і яго добрыя людзі стыдаліся, як вырадка, каб ім пагарджалі, як вылюдкам. Бо стыдаючыся роднай мовы, ён крыўдзіць не толькі дзядоў-бацькоў сваіх, але і ўвесь народ"*. (Што трэба ведаць кожнаму беларусу, Менск, 1918. С.8)

В. Ластоўскі не прымаў нацыянальнае рэнегатава, слухна заўважаючы, што *"поле пустое, бо сыны Бацькаўшчыны нашай к чужым у найміты пайшлі, чужыя гумыні і засека бацацця"*. Ён падтрымліваў палітыку культуртрэгераў і апекуноў, якая асуджае беларусаў на нацыянальную смерць, вымагаючы ад іх: *"будзь маскалём, будзь палякам, але сабой быць не можаш, бо, калі і захоцаш застацца беларусам, - вымірай"*.

Адмоўнае стаўленне і абурэнне выклікалі ў яго спробы раздзяліць беларусаў паводле рэлігійнай прыналежнасці, пасварыць братоў адзінакроўных. *"Крыўджаны, бяспрайны беларус не можа нават у сваёй мове пажаліцца Богу, бо мова яго "нячыстая" і выкінута з цэркваў і касцёлаў"*, - справядліва вінаваціць ён прадстаўнікоў рэлігійных колаў. В. Ластоўскі заклікаў суайчыннікаў дабівацца, каб у нашай мове навучалі нас і ў цэрквах, і ў касцёлах, абвяргаў тэзіс пра беларускую забітасць, цемнату. Яшчэ адной важнай прычынай адмоўнага стаўлення да роднай мовы, на думку вучонага, была адсутнасць школы на роднай мове. Таму ён гаворыць пра неабходнасць будаваць беларускамоўную школу. Кажа, што *"наша ніўка на слаўных людзей урадліва, толькі бяда ў тым, што дагэтуль ураджае гэты збіралі і спажывалі не мы, а тыя, якія, каторыя цяпер якраз вытыкаюць нам нашу цемнату"*. Ён адмоўна ацэньвае ролю школы, ў якой дзяцей не вучаць шанаваць родную мову, а чужую, смяюцца з музычкай мовы. Ён разумее, што толькі з нацыянальнай мовай у святынях і школах можна выхаваць здаровую нацыю, здольную захаваць

і абараніць, пры патрэбе, свабоду і незалежнасць сваёй краіны. Як бачым, гэтая праблема застаецца надзённай і ў сучаснай Беларусі.

Разважаючы над евангельскім выказваннем *"шчаслівых ўбогія духам..."*, ён выкрывае тых інтэлігентаў, якія выйшлі з народа, а цяпер перад ім дзяруць нос, сталі ганарыстымі і тандэнтнымі. Кажа, што за іхнім знешнім бляскам, лепшай адзежай, хаваецца ўнутраная душэўная беднасць, слепата, заклікае іх памятаць, што яны сыны сваёй Бацькаўшчыны. Не ўхваляе бацькоў, якія вылузваюцца са скуры, каб даць адукацыю сваім дзецям, а тыя, выйшаўшы ў людзі, пагарджаюць бацькамі-мужыкамі, стыдаюцца іх, іхняй гаворкі. І ў гэтым Власт бачыць віну бацькоў, якія не вучылі дзяцей шанаваць сваё, роднае, змалку, ды і самі цураліся яго. Важная роля ў выхаванні дзяцей належыць сям'і, якая павінна прывучыць дзіця *"шанаваць прадзедаўскія абычаі"*, мову. Грунтуючыся на гуманістычным светапоглядзе, ён настойліва і пераканальна, аўтарытэтна і далікатна настаўляў, што *"мова - гэта найкрасцейшы вузел, бацькоў з дзяцямі, людзей з людзьмі"*. На жаль, сёння гэты вузел зусім слабы. Віна за гэта кладзецца не толькі на бацькоў, а і на школу, і на дзяржаву, і на грамадства. Як бачым, для В. Ластоўскага мова - гэта не толькі сродак зносінаў, пазнання навакольнага асяроддзя, а і сувязі пакаленняў, цэмент нацыі. Родная мова - гэта тое, што можа аб'яднаць беларусаў, зрабіць іх салядарнымі, самаахвярнымі, адзіным і моцным народам.

Гаворыць, што доўгае паднявольнае жыццё беларускага народа спрычынілася да страты нацыянальнай годнасці, скалечыла яго душу, што ён *"мовы сваёй роднай, спрадвечнай.-той мовы, каторая песняй калыскай лілася над ім з матчыных грудзей, пачаў стыдацца"*. Асуджае сыноў беларускіх, якія, пабыўшы ў свеце, не задумваючыся кідаюць мову і вяртаюцца ў бацькоўскі дом чужынцамі, лічачы ўсё сваё нечым горшым за панскае. Яшчэ адну прычыну хваробы ён бачыў у аб'якавым стаўленні саміх беларусаў да сваёй мовы. Карані яе хаваліся не толькі ў палітыцы культуртрэгераў, шматлікіх апекуноў нашых, але і ў нігілістычным стаўленні да мовы царквы і касцёла, у адсутнасці беларускамоўнай школы. Аднак В. Ластоўскі не быў бы вялікім беларускім вучоным, калі б, пазначыўшы больш беларускасці, не даваў бы рацэпта іх лячэння. Яго ён бачыў ў наяўнасці фанатэкаў *"свётай справы, а не мяккай угадаўцаў, каторыя за вераб'я на страсе родную Бацькаўшчыну гатовы прадаць"*. Каб не быць галаслоўным, ён звяртаецца да прыкладу чэхаў, якія пасля шматвекавага панавання чужынцаў здолелі адрадзіць сваю мову, школы на ёй, развіць літаратуру. Заклікае кожнага беларускага сына выйсці на ніву бацькаўшчыны нашай і падобна арастам сеяць *"зерне свёдомасці нацыянальнай"* і несці *"сваю бацькаўскую мову ў жыццё, у свет"*, вучыць *"лічыць нацыянальную справу сваёй"*. Пра вельмі актуальнае для нашай цяпершчыны назіранне распавядае ён у артыкуле *"Перапіска ў беларускай мове"*. У адной з фірмаў аўтар убачыў рэ-

кламны ліст па-беларуску і даведаўся ад супрацоўніка, што такая з'ява не адзінакавы факт, а спроба заваяваць свайго пакупніка, пашырыць кола кліентаў. З гэтага В.Ластоўскі робіць выснову: *"Датуль, пакуль мы, беларусы, не прагаворым самі ў сваёй мове да торговых фірм і інстытуты, яны самі не парупяцца гаварыць да нас па-нашаму. А калі мы пачнем звяртацца да іх у нашай мове, то яны, хочучы мець пакупнікоў на свой тавар, будуць гаварыць з намі па-нашаму, надрукуюць каталогі ў нашай мове... і праз таргоўлю і крамы будуць служыць нашай справе"*. Надзённы і варты ўвагі факт, ці не праўда? Бо дагэтуль гандаль, разнастайныя айчыныя і замежныя фірмы-вытворцы, якія прадаюць свае вырабы на Беларусі, у сваіх інструкцыях, маркіроўцы і рэкламе тавараў не карыстаюцца нашай мовай, а мы самі моўчкі, не наракаючы, не абураліся, спажываем чужое. Але той жа В. фон Гумбальт вучыў, што мова апісвае кола вакол народа, якому яна належыць, стварае гэты народ, які і народ стварае мову. Мы ж, беларусы, паступова выходзім за гэтае кола, ступаючы ў круг іншы, забываючыся на тое, што іншае кола - гэта іншая мова, іншы народ.

Нельга не сказаць колькі слоў пра цікавыя этымалагічныя эцюды каранёў *"гал", "корс", "корх"*, пра *"рачнае імязоўніцтва"*, зацемкі пра аднасловы, пра ўжыванне адзінак *"свет"* і *"святло"*, *"страціца"*, *"земляробства"*, *"хлебаробства"*, якія друкаваліся ў часопісах *"Крывіч"*, *"Узвышша"*, нарэшце пра *"Слоўнік геамэтрычных і трыганамэтрычных тэрмінаў і сказаў"*, складзены сумесна з К. Дуж-Душэўскім, пра параду збіраць рэдкія словы, вытлумачаць іх значэнне.

Пра В. Ластоўскага можна сказаць так, як ён гаварыў пра С. Папуяна: *"Для вольнай, шырокай душы яго трэба было прастору, шыры, сонца, агня, малакан і громаў... Болыі заўсё на свеце любіў сваю Бацькаўшчыну, свой край, мову і народ, і ўсе свае сілы клаў у ахвяру роднай Беларусі, але глуха была старонка на голас шчырай душы"*. Ён браўся за лексікаграфічную працу, за грамадска-палітычную дзейнасць, за краязнаўства і музеязнаўства, за гістарычную навуку, ва ўсім шукаў шляхоў пазбаўлення ад бяспамяцтва нашага. Да апошніх дзён жыцця ён заставаўся адданым свайму выбару, свайму крэда: *"Я роднае мовы не кіну ў нядолі"*. Яшчэ пры жыцці ён стаў прарокам, але ці прыслухаліся да яго, ці працытанія былі яго думкі, ці рэлізаваныя на практыцы, ці пабудавалі мы свой храм ведаў і красы, нарэшце, ці можам мы сёння сказаць: так настаўляў В. Ластоўскі?

У артыкуле цытаты падаюцца па выданні: Ластоўскі В. Выбраныя творы: /Уклад., прадмова і каментарыі Я. Янушкевіча - Мн.: Беларускі кнігазбор, 1997; таксама выкарыстаны матэрыялы са зборнікаў: Аляксей Каўка. Будам жыць! Пра тое самае. - Менск - Масква: БГАКЦ, 1998; Скарыніч Літ.-наук.гадавік Вып.5 / Укл. А. Каўка. - Мн.: Беларускі кнігазбор, 2002.

Зміцер Паўлавец.

КАМПІЛЯЦЫЯ, ПЛАГІЯТ...

Прафесар А.У. Жукаў у кнізе "Очерки по фразеологической семантике" (Великий Новгород, 2008) асвятляе шэраг актуальных пытанняў, звязаных з семантыкай фразеалагічных адзінак. Апошні ж нарыс кнігі мае назву "О "новой" русской фразеологии". Эпіграфам да нарыса выступае прыказка "Белые ручки чужие труды любят".

Аўтар піша: "Характэрнай прыкметай новага часу стаў свайго роду лексікаграфічны бум. Ён захапіў выдавецкую справу і праяўляецца, з аднаго боку, у падрыхтоўцы і выданні дыхтоўных і карысных слоўнікаў і даведнікаў, у перавыданні вядомых ранейшых слоўнікаў, але, з другога боку - у з'яўленні на кніжных прылаўках слоўнікавай прадукцыі сумнеўнай вартасці, а то і адкрытай халтуры, якая аддае нязнака крымінальным душом". Далей размова ідзе пра тры такія слоўнікі "сумнеўнай вартасці", што выйшлі ў маскоўскіх выдавецтвах. А.У. Жукаў выяўляе ў гэтых слоўніках "яўны цынічны крадзеж самога моўнага матэрыялу", "бяспрэчныя факты плагіату", прысваенне "чужых і гатовых цытат" і г.д. З'яўляючыся аўтарам або суаўтарам некалькіх слоўнікаў, А.У. Жукаў слухна адзначае: "Сапраўдныя лексікаграфы (а не самазванцы-чаляднікі, нячыстыя на руку!) добра ведаюць, якой працы, крыві і поту патрабуе пошук нават адной ілюстрацыйнай цытаты..."

Такая ж "прадукцыя сумнеўнай вартасці" выдаецца і ў Беларусі. Да прыкладу, у 2006 г. выйшаў перакладны слоўнік, зроблены на аматарскім узроўні, але адрасаваны "школьнікам і настаўнікам, навукачэнцам і выкладчыкам, студэнтам і літаратарам, навуковым работнікам і рэдактарам". Яго аўтары - Е.Л. Баярына і У.Н. Сіўчыкаў - не спецыялісты ў галіне фразеалогіі. Поўная назва іхняй кнігі (тыраж 5000 экз.) такая: "2000 русских и 2000 белорусских идиом, фразеологизмов и устойчивых сочетаний: словарь с пояснениями и примерами использования". Я пісаў пра гэты слоўнік у рэцэнзіі "З міру па нітцы..." (Настаўн. газ., 2007, 12 чэрв.). Загалавак рэцэнзіі падказвае, што даведнік носіць кампіляцыйны характар, з'яўляецца непрыкрытай халтурай. Зроблены тут пераклад амаль ва ўсіх выпадках не лезе, як кажуць, ні ў якія вароты. Аўтары бязбожна і не задумваючыся бяруць яго з розных іншых выданняў, а ілюстрацыйны матэрыял запазычаюць (без ніякіх спасылкаў) з чужых прац. Да таго ж на с. 2 значана, што кніга "ахоўваецца законам аб аўтарскім праве", а парушэнне кім-небудзь гэтага закону "преследуется в судебном порядке".

А гэта свежы прыклад. Часопіс "Роднае слова" (2013. № 9. С. 48 - 51) пад рубрыкай "Малады даследчык прапануе" змясціў артыкул Вольгі Арцёмавай "Вербалізацыя на прамаку перамяшчэння ў беларускай і англійскай фразеалогіі". Тут робіцца параўнальна-супастаўляльны аналіз каля 20 суадносных беларускіх і англійскіх фразеалагізмаў з агульным значэннем 'напрамак руху'. У квадратных дужках пасля таго ці іншага беларускага выразу паказана, што ён прыводзіцца ў двухтомным "Слоўніку фразеалагізмаў" І.Я. Лепешава. Далей даецца дэфініцыя выразу і

ілюстрацыя яго ўжывання ў маўленні, напрыклад: *Куды вы ідзеце? Скажыце праўду. - Куды вочы глядзяць, я ўжо сказаў вам* (Р. Мурашка). Адпаведна змяшчаецца суадносна англійскі фразеалагізм і ілюстрацыйная цытата да яго, якая звычайна пашпартызуецца прозвішчам англійскага аўтара або (у квадратных дужках) пэўнай лічбай са "Спіса літаратуры".

Калі б аўтарка пасля першай ілюстрацыйнай цытаты да беларускага выразу напісала, што тут і далей усе цытаты бяруцца з памянёнага "Слоўніка фразеалагізмаў", то да яе не было б ніякіх прэтэнзій. А так у чытача не выклікае ніякага сумнення, што гэта сама аўтарка "папрацавала", знайшла і падала неабходны ілюстрацыйны матэрыял. Знайсці ж самастойна такую цытату, як ужо адзначалася, далёка не лёгкае справа.

"Маладая даследчыца" не заўсёды дайнай ставіцца да фактычнага матэрыялу. Ёсць фразеалагізм *"куды і кароль пяхом ходзіць"*. У такой форме ён фіксуецца ў "Слоўніку фразеалагізмаў". Зрэшты, назойніквы кампанент вар'іруецца: *Размоў пасля было... Бабуля так каменціравала гэтую сцэну: ва ўсіх на вачах баццошка пайшоў "куды і цар пяхом ходзіць"* (Л. Тарасава). У артыкуле ж Арцёмавай чытаем: *"куды і каралі пяхом ходзяць"*. І ніяк не верыцца, што ў англійскай мове дакладны адпаведнік гэтага выразу перадаецца толькі двума кампанентамі: *"take a leak"*.

У "Слоўніку фразеалагізмаў", як гэта прынята ў лексікаграфічнай практыцы, ілюстрацыя даецца курсівам, а пасля кропкі звычайным шрыфтам называецца прозвішча аўтара гэтай цытаты (напрыклад: Колас, Крапіва, Купала). У іншых выпадках, калі ёсць аўтары з аднолькавым прозвішчам, даецца, да прыкладу, так: А. Жук, І. Жук, К. Жук; А. Марціновіч, Ал. Марціновіч. У "Слоўніку..." (т. I, с. 32 - 37) пералічаны крыніцы даведніка - у выглядзе спіса аўтараў: Колас - Якуб Колас; А. Марціновіч - Аркадзь Марціновіч, Ал. Марціновіч - Алесь Марціновіч і г. д. В. Арцёмава, беручы цытату, пазначаную, скажам, прозвішчам Куляшоў, дастаўляла яшчэ перад ім "А". Запазычаная ёю цытата *Хадзіў Андрэй туды-сюды па калідоры ў "Слоўніку..."* чамусьці (па віне рэдактараў) пазначана толькі прозвішчам - Марціновіч, без "А." ці "Ал.". Дзіву даешся, як В. Арцёмава здагадалася, што гэты сказ сапраўды з аповесці Аркадзя Марціновіча ("Няхай ідзе дождж"), і дала яго з прозвішчам: А. Марціновіч.

Можна яшчэ адзначыць, што В. Арцёмава ў "Спісе літаратуры" (с. 51) памылкова прыпісала А.С. Аксамітаву аўтарства "Фразеалагічнага слоўніка мовы твораў Я. Коласа" (1993).

Не ведаю, як у іншых вышэйшых навуковых установах, а ў нашым ГрДУ ўсе выкладчыкі прачыталі загад рэктара аб недапушчальнасці плагіату ў публікацыях і падпісаліся, што азнаёміліся з загадам і папярэджаннем. Хацелася б, каб "маладая даследчыца" Вольга Арцёмава, як і іншыя, кажучы словамі А.У. Жукава, "самазванцы-чаляднікі, нячыстыя на руку", прынялі пад увагу сказанае вышэй.

Іван Лепешаў.

Музей Максіма Багдановіча пад пагрозай

Грамадскае аб'яднанне
"Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны"
220034, г. Мінск вул. Румянцава, 13, п.тэл. 284-85-11, разліковы рахунак
№ 3015741233011 у аддз. №539 ААТ Белінвестбанка", г. Мінск, код 739

7 кастрычніка 2013 г. № 46

Кіраўніку Адміністрацыі Прэзідэнта
Рэспублікі Беларусь
Кабякову А.У.
К. Маркса, 38, г.
Мінск, 220016

Аб захаванні фінансавання
беларускіх музеяў

Паважаны Андрэй Уладзіміравіч!

25 верасня 2013 года калегія Міністэрства культуры Беларусі прыняла рашэнне № 189, у якім плануецца скараціць штаты беларускіх літаратурна-мемарыяльных музеяў на 25%, а музей Максіма Багдановіча ліквідаваць як самастойную юрыдычную і фінансавую адзінку.

У сувязі з гэтым, зыходзячы з таго, што вышэйзгаданыя музеі з'яўляюцца асяродкамі беларускай культуры, і тут штодня гучыць дзяржаўная беларуская мова, мы просім Вас прапанаваць Міністэрству культуры тэрмінова перагледзець сваё рашэнне і пакінуць штатны расклад і юрыдычны статус згаданых устаноў у ранейшым стане.

Складваецца ўражанне, што ўдзельнікі калегіі Міністэрства культуры ад 25 верасня не падзяляюць думку Кіраўніка нашай дзяржавы, выказаную на IV Усебеларускім народным сходзе "Беларуская мова з'яўляецца важнейшым нацыянальным культурным здабыткам", і не спрыяюць захаванню і пашырэнню дзяржаўнай беларускай мовы ў музейных асяродках нашай краіны.

З павагай,
старшыня ТБМ

Алег Трусаў.

МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Проспект Пераможцаў, 11, 220004, г. Мінск

Тэлефон (017) 203 75 74
Факс (017) 203 90 45

e-mail: ministerstvo@kultura.by

24.10.2013 № 01-02/2124-2
На № _____ ад _____

МИНИСТЕРСТВО КУЛЬТУРЫ
РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Проспект Победителей, 11, 220004, г. Мінск

Телефон (017) 203 75 74
Факс (017) 203 90 45

e-mail: ministerstvo@kultura.by

Старшыні грамадскага аб'яднання
"Таварыства беларускай мовы
імя Францішка Скарыны"
Трусава А.А.

Аб скарачэнні штатаў
літаратурна-мемарыяльных музеяў

Паважаны Алег Анатольевіч!

На Ваш зварот, паступіўшы ў Адміністрацыю Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, па пытанні скарачэння штатаў літаратурна-мемарыяльных музеяў, паведамляем наступнае.

Пры разглядзе пытання аб аптымізацыі структуры і штатнай колькасці музеяў, падпарадкаваных Міністэрству культуры, быў праведзены маніторынг іх дзейнасці за апошнія некалькі год, а таксама вывучэнне вопыту арганізацыі музейнай сеткі ў замежных дзяржавах.

На погляд Міністэрства культуры, статус юрыдычнай асобы ніякім чынам не адлюстроўваецца на якасці работы музейных устаноў. Рэарганізацыя і скарачэнне штатаў некаторых дзяржаўных музеяў, падпарадкаваных Міністэрству культуры, стане перш за ўсё адным са сродкаў садзеяння далейшаму якасному і эфектыўнаму іх развіццю, дазволіць пашырыць спектр аказваемых імі паслуг, а таксама прывядзе да рацыянальнага і эфектыўнага выкарыстання бюджэтных сродкаў. У якасці прыкладу, які пацвярджае канструктыўнасць меркавання Міністэрства культуры, можна прывесці Дзяржаўны Літаратурны музей (Расійская Федэрацыя, г. Масква), у склад якога ўваходзіць трынаццаць філіялаў. Загадчыкі новых філіялаў Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры будуць вызвалены ад вырашэння пытанняў матэрыяльна-тэхнічнага забеспячэння, некаторых іншых функцый, што дазволіць ім засяродзіць увагу на навуковай, экспазіцыйна-выставачнай і культурна-адукацыйнай дзейнасці, якая складае сутнасць музейнай работы.

Дзеянні Міністэрства культуры не мелі на мэце стварэнне негатыўных умоў для захавання і папулярызавання беларускай мовы і культуры. Тая работа і праекты, якія традыцыйна ажыццяўляліся літаратурнымі музеямі, будуць праводзіцца і надалей. Захаваецца і той жа ўзровень камплектавання музейных фондаў культурнымі каштоўнасцямі, які быў дасягнуты за мінулыя гады.

Першы намеснік Міністра

У.М. Карачэўскі.

Рэспубліканская Рада ТБМ

Планаве паседжанне рэспубліканскай Рады ГА "ТБМ імя Францішка Скарыны" адбудзецца **1 снежня 2013 года** ў Менску па вул. Румянцава, 13.

Пачатак паседжання ў 11.00.

Пачатак рэгістрацыі ў 10.00.

На павестку дня выносяцца наступныя пытанні:

- Абмеркаванне праекта плана работы ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны" на 2014 г.
- Аб зменах у Сакратарыяце ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны".
- Рознае.

Просьба да сяброў Рады, кіраўнікоў арганізацый і сяброў ТБМ падрыхтаваць свае прапановы ў план работы арганізацыі на наступны год і да 25 лістапада даслаць іх у сядзібу ТБМ.

Пражскія беларусы на Дзяды ўшанавалі памяць прэзідэнтаў БНР Пятра Крачэўскага і Васіля Захаркі

Не гледзячы на непагадзь - у Празе ішоў дождж - больш за два дзясяткі беларусаў прыйшлі на Альшанскія могілкі чэшскай сталіцы, дзе пахаваныя старшыні Рады Беларускай Народнай Рэспублікі Васіль Крачэўскі і Васіль Захарка, а таксама оперны спявак Міхась Забэйда-Суміцкі.

Цырымонія ля магілаў пачалася пад гукі дуды дудары Віталія Цімошчанкі. Кароткія паніхіды ля

магілаў адслужыў грэка-каталіцкі святар айцец Андрэй Абламейка ў саслужэнні з айцом дыяканам Вячаславам Гарчаковым.

Ля магілы Міхася Забэйды-Суміцкага былы саліст Беларускай філармоніі Сяргей Доўгушаў заспяваў некалькі беларускіх народных песняў.

Усе прысутныя разам праспявалі гім "Магутны Божа".

Апошнія гады, дзяку-

Радзё Свабода.

У Воршы на Дзяды згадалі ахвяраў сталінскіх рэпрэсій

Як і штогод, аршанскія грамадскія актывісты сабраліся ва ўрочышчы Кабыляцкая гара. Гэта другое ў Беларусі - пасля менскіх Курапатаў - афіцыйна прызнанае месца расстрэлу мірнага насельніцтва ў 1930-50-я гады.

Цяпер пра тыя падзеі на Кабыляцкай гары нагадвае самаробны мемарыял - ка-

мень-валун, некалькі памятных шыльдаў, два даўняныя крыжы - каталіцкі і праваслаўны.

Калі ў канцы 1990-х стала вядомая страшная праўда пра масавыя расстрэлы, помнік у гэтых мясцінах быў усталяваны аршанскімі ўладамі. Але гэта быў іншы помнік - камень з шыльдай на ім. Шыльды некалькі разоў кралі невядомыя злодзеі. І ўрэшце, замест таго, каб чарговы раз адрамантаваць помнік, у гарвыканкаме махнулі на яго ру-

кой... З тае пары добраўпарадкаванне гэтага месца стала клопатам мясцовых актывістаў.

Штогод 2 лістапада тут праходзяць жалобныя мерапрыемствы. Сёлета на памятную акцыю сабралася пад два дзясяткі чалавек. І гэта былі не толькі мясцовыя актывісты: сюды ў гэты дзень прыходзяць і тыя, чыіх сваякоў расстралялі ў гэтым урочышчы. Яны дзяляцца ўспамінамі, прыносяць кветкі. Хаця дакладна не вядома, дзе ў гэтым лесе

чыя магіла, бо ўрочышча Кабыляцкая гара - суцэльнае масавае пахаванне. І дагэтуль дакладна не вызначана, колькі ахвяраў тут развіталіся з жыццём.

Пра тыя часы і пра лёс сённяшняй Беларусі паэтка Яўгенія Казлова прачытала некалькі вершаў. Пад крыжамі і бел-чырвона-белымі сцягамі прысутныя запалілі свечкі памяці. А на вялікі камень-валун усклалі жывыя кветкі.

Радзё Свабода.

У Полацку маліліся за душы тых, хто стаўся ахвярай таталітарнага рэжыму

Полацкія актывісты і вернікі ўшанавалі памяць ахвяраў сталінскіх рэпрэсіяў, расстраляных каля вёскі Бельчыцы. Аповеды мясцовых жыхароў пра масавыя расстрэлы перадаюцца тут з пакалення ў пакаленне. Ужо даўно Бельчыцы тэрытарыяльна ўвайшлі ў межы Полацка, але памяць пры тыя падзеі жыве. І дзеля гэтай памяці на мясцовых могілках усталяваны высокі жалезны крыж. Каля крыжа і збіраюцца на Дзяды ўсе тыя, хто хоча ўшанаваць памяць бязвінна забітых ахвяраў. Сваякі рас-

страляных тут людзей прыязджаюць таксама, няхта з іх пакінуў самаробную шыльдачку з

партрэтам на падножжы крыжа.

Радзё Свабода.

ЗАПАСНОЕ
ВЫЙСЬЦЕ

МАПА ДАПАЎНЯЕЦА!

ВІШЫЦЕ НА RADIOSVABODA@GMAIL.COM

ПРА РАДЫЁ СВАБОДА

Наша місія — падтрымка дэмакратычных каштоўнасьцяў і інстытутаў шляхам пашырэння інфармацыі і ідэяў. Радые Свабода — гэта інтэрнэт-сайт, жывы эфір на кароткіх хвалях, у інтэрнэце і праз спадарожнік, папулярныя суполкі ў Контакте і Facebook. Асабліваю ўвагу мы надзяляем дакладнасьці інфармацыі.

Радые Свабода — гэта сэрэй ўнікальных кніг «Бібліятэка Свабоды», гэта беларуская музыка і кіно.

СВАБОДА У ІНТЭРНЭЦЕ

Навіны і дадзеныя: www.svaboda.org
 З мабільнага тэлефона: svaboda.mobi
 Відэарэпартажы, фотарэпартажы, тэксты: svaboda.tv
 ВКонтакте: vk.com/radiosvaboda
 Facebook: facebook.com/svaboda.org
 Twitter: @svaboda

ЗАПАСНОЕ
ВЫЙСЬЦЕ

РАДЫЁ СВАБОДА ПРЭЗЭНТУЕ:

БЕЛАРУСКІ НАЦЫЯНАЛЬНЫ НЭКРОПАЛЬ

УСХОДНІЯ МОГІЛКІ

БЕЛАРУСКІ НАЦЫЯНАЛЬНЫ НЭКРОПАЛЬ праект Радые Свабода.

Гэтая мапа дапаможа Вам знайсці месцы пахавання выбітных дзеячоў, якія прысьвяцілі жыццё беларускай справе, культуры ці мове.

Мапа будзе абнаўляцца. Дасылайце заўвагі і прапановы на radiosvaboda@gmail.com.

Фота: Уладзь Грыцкін

Укладанне і дызайн: Францішак Велюрка

Наклад нявызначаны

ЗАПАСНОЕ
ВЫЙСЬЦЕЗАПАСНОЕ
ВЫЙСЬЦЕ

26 сэктар

глядзі адваротны бок

ПР. НЕЗАЛЕЖНАСЬЦІ

УВАХОД

ПР. НЕЗАЛЕЖНАСЬЦІ

Бібліятэка Свабоды

На сайце www.svaboda.org Вы можаце спампаваць унікальныя кнігі з сэрэй «Бібліятэка Свабоды»: «Дзеяслоў першы» Сяргея Навумчыка, «Гамбургскі рахунак» Аляксандра Бахаравіча, «Жывая мова» Юрася Бушлякова, «Дарога праз Курapaty» Ганны Соўс і многія іншыя.

Усходнія (Маскоўскія) могілкі Менску. Адкрытыя ў 1952 у раёне пахавання нямецкіх салдатаў, якое разьмешчана насупраць, праз праспэкт Незалежнасці. Афіцыйна закрытыя для пахаванняў у 2003. Агульная плошча: 23,1 га (wikipedia)

ЯК ДАБРАЦА:

пр-т. Незалежнасці, 161
 станцыя мэтро Барысаўскі тракт
 выхад на Усходнія Могілкі

ПАКАЗЬНІК АСОБАЎ

Васіль Быкаў. Легендарны пісьменьнік і грамадскі дзяяч. Быкава называюць сумленным нацыі.
Заір Азгур. Скульптар, народны мастак. Аўтар бюсту Янку Купалу ў Вязьніцы, партфiгуры Міколы Гусоўскага і ансамблю на плошчы Якуба Коласа.
Алена Аладава. Мастацтвазнаўца. Стваральніца і шматтадовай кiраўніца Дзяржаўнага мастацкага музея. Забірала шадзiры беларускага жыццiсю.
Анатоль Анiкейчык. Скульптар-манументалiст, народны мастак. Аўтар помнiка Янку Купалу ў Менску.
Іван Ахрэмчык. Народны мастак. Аўтар шэрагу партрэтаў, тэматычных карцiяў ды пэйзажаў.
Анатоль Багатыроў. Кампазытар, народны артыст. Адапн з заснавальнікi нацыянальнай беларускай оперы. Аўтар оперы «У пушчах Палесся» паводле Якуба Коласа.
Алесь Бачыла. Пэат і драматург. Аўтар паўтара дзясятка кнiгаў паэзіі. Пераклаў на беларускую мову «Тараса Бульбу» М. Гоголя і iнш.
Андрэй Бембель. Скульптар, народны мастак. Адапн з аўтараў мэмарыялу «Берасцейская крэпасць-герой», аздабленнiя Дома Ураду і навуэнту Перамогi ў Менску, партрэтаў Адама Мицкевіча і Янi Купалы.
Мiкалай Бiрыла. Мовазнаўца. Спецыяліст па беларускай антрапалiгi. Аўтар 110 мовазнаўчых працаў, у т. л. 8 манаграфiй і слоўнікiў.
Пятрусь Броўка. Пісьменьнік, народны пэат. Аўтар кнiг паэзіі. «Пакне чэбур», «Александрына» і iншiя iншыя першыя пакладзеныя на музыку. Першы галоўны рэдактар «Беларускай энцыклапедыі».
Алег Бiбенiн. Незалежны журналіст і стваральнік сайту «Хартыя 97»
Георгы Вагнэр. Кампазытар і музыка, народны артыст. Аўтар оперы «Сiцежэжа жыццi» паводле апавесцi В. Быкава «Война зграя» і iнш.
Ігар Гермяччук. Журналіст, грамадскі дзяяч. Удзельнік незалежніцкага руху 80-х, дэпутат Вярхоўнага Савету 12-га скліканнiя. Рэдактар газеты «Свабода», наклад якой сягаў 100 тыс.
Аляксей Глебаў. Скульптар, народны мастак. Аўтар помнiка Францішку Скарыну ў Полацку.

Пятрусь
Броўка

Янка
Маур

Канстанцiн
Саньнікаў

Аляксей
Глебаў

26

26 сэктар

Алена
Аладава

Іван
Ахрэмчык

Язэп
Жыновіч

Мiхась
Лынькоў

Іван
Мележ

Рыгор
Шырма

Аркадзi
Куляшоў

Пiлiп
Пестрак

Андрэй
Макаёнак

Уладзiмер
Караткевіч

Андрэй
Бембель

Заір
Азгур

Алесь
Бачыла

Кандрат
Крапiва

Мiхась
Ткачоў

Яўгенiя
Янiшчыц

Анатоль
Анiкейчык

Іван
Чыгрынаў

Аляксандар
Кiшчанка

Анатоль
Грачанiкаў

Пiмен
Панчанка

Барыс
Сачанка

Іван
Шамякiн

Васiль
Быкаў

Анатоль
Багатыроў

Уладзiмер
Мулявін

Георгы
Вагнэр

Мiхайл
Пташук

Лiлiя
Давiдовiч

Стэфанiя
Станюта

Вiктар
Тарасаў

ПАКАЗЬНІК АСОБАЎ

Пятро Глебка. Пэат, навуковец. Ініцыяваў збор помнiкаў гісторыі і культуры Беларусі. Спрыж развіццiю беларускага тэатразнаўства і фальклiрыстыкі, мастацтвазнаўства і этнаграфіі.
Анатоль Грачанiкаў. Пэат і перакладнік.
Ігар Дабралябоў. Рэжысэр і сцэнарыст, народны артыст. Падтрымліваў адраджэнскі рух у 90-я гг. Зыміў фiльмы «Белыя росы», «Іван Макаравіч» (першая беларуская стужка, утанэраваная на прэстыжным заходнім кiнафэстывалі) і iншiя iншыя.
Лiлiя Давiдовiч. Актарка, народная артыстка. Легенда Купалеўскага тэатру. Грала ў «iдэялі» Дунiна-Марцiнкевіча, «Паўляндцы» Купалы, «Чорнай паньне Нясвiжска» Дударова і iнш.
Іосiф Жыновiч. Цымбалiст, дырыгент, народны артыст. Заснавальнік катэды народных iнструментаў у Беларускай кансэрваторыі. Кiраўнік Дзяржаўнага аркестру БССР.
Уладзiмер Караткевіч. Культаны пэат, прэзiаі, публіцыст, драматург. Аўтар раманаў «Дайнае палляванне караля Стаха», «Каласы пад сярпом тваім», «Чорны замак Альшанскі», пiтрыжытчыных вершаў. Выступаў і абарону мовы і культуры.
Уладзiмер Кармiлiн. Журналіст і фатграф. Аўтар унікальнага архiву пра пачаткі беларускай незалежнасцi 80-90-х гг.
Генадзi Карпенка. Навуковец, палiтык. Адапн з лiдэраў дэмакратычнага руху.
Арлен Кашкурэвіч. Народны мастак. Стварыў партреты гістарычных дзеячоў Беларусі, сэрм «Купалiннiя», «Асьветнікi» і iнш. Адапнiў кнiгi Караткевіча, Коласа і Купалы.
Аляксандар Кiшчанка. Народны мастак. Аўтар габалеу «Чаробіе» і «Габалеу стагоддзi» — самага вялікага габалеу ў свеце.
Кандрат Крапiва. Народны пісьменьнік. Пэат, сатырык, драматург, мовазнаўца. Пісаў байкі, камедыі, аўтар п'есы «Хто сымлеца алошнім», якую называюць замаскаваным памфлетам супраць сталiнiзму.
Аркадзi Куляшоў. Народны пэат. Сярод iншых, напісаў пэаму «Хануцiю», прысьвечаную нацыянальнаму герою Кастусю Калiноўскаму і яго пiтрыжытнай справе.
Еўдакія Лось. Пэатэс. Аўтарка 11 зборнікiў лiрыкі і шэрагу кнiжак для дзяцей.
Мiхась Лынькоў. Народны пісьменьнік. Прэзiаі, лiтаратуразнаўца. Аўтар кнiгi «Мiкола-пiравос» і iнш.
Андрэй Макаёнак. Драматург, народны пісьменьнік. Аўтар камедыяў «Лiвонiка на арбiце», «Святая прастата», трагiкамедыяў «Зацiюжыны апостал» і «Трыбунал» і iнш.
Янка Маур. Пісьменьнік. Аўтар «Палескiх рабiназнаў» ды iншых твораў для дзяцей і падлеткаў.
Іван Мележ. Прэзiаі, драматург, народны пісьменьнік. Аўтар трылiгiі «Палеская хронiка» і iнш.
Уладзiмер Мулявін. Музыка, народны артыст. Заснавальнік і кiраўнік ансамблю «Песняры»
Пiмен Панчанка. Народны пэат. Аўтар зборнікiў лiрыкі, у тым лiку вершаў пра мову «Беларуская мова» і «Родная мова». Пераклаў Мицкевіча, Шылера ды iнш.
Пiлiп Пестрак. Заходнебеларускі пэат, прэзiаі, перакладнік. Аўтар раманаў «Серадiбур» і «Сустрэнемся на барыкадах» і iнш.
Мiхайл Пташук. Кiнарэжысэр, актэр. Аўтар фiльмаў «Знак бiды» і «Чорны замак Альшанскі» і iнш.
Вiктар Рэўда. Дырыгент, пэадэг, народны артыст.
Канстанцiн Саньнікаў. Рэжысэр, актэр, народны артыст. Кiраваў Беларускай тэатрам тэатрам (пасля Уладзiслава Галубка), пазней — тэатрам iмi Янi Купалы.
Барыс Сачанка. Пісьменьнік і перакладнік. Выдаў шэраг кнiгаў прозы. Адапн з першых у БССР становіча пісаў пра беларускую эміграцыю, склаў зборнік паэзіі эміграцыі.
Стэфанiя Станюта. Народная артыстка. Легенда беларускага тэатру і кiно. Актарка тэатраў Галубка і Янi Купалы
Язэп Сумiшчын. Мовазнаўца. Займаўся распрацоўкай навуковай тэрмiналiгiі. Адапн з арганізатараў Першага Усебеларускага Кангрэсу. Рэпраэсаваны.
Георгі Тарасевiч. Грамадскі і палiтычны дзяяч, дыпламат. Выступаў у абарону нацыянальнай сымбалiкi і мовы. Адапн з лiдэраў беларускай сацыял-дэмакратыі.
Вiктар Тарасаў. Актэр, народны артыст. Сыграў у дзясятках спектакляў і больш за паўсотні фiльмаў
Мiхась Ткачоў. Гiсторык, археолаг і грамадскі дзяяч. Даследнік замкаў і вайсковай гісторыі Беларусі. Галоўны рэдактар «Беларускай энцыклапедыі». Адапн з утваральнікiў «Мартыралягу» і БНФ.
Мiкола Трухан. Актэр, рэжысэр. Стваральнік тэатру «Дзе-Я?»
Вiктар Тураў. Народны артыст, кiнарэжысэр. Стварыў кiнацыкаль паводле трылiгiі І. Мележа «Палеская хронiка», акраiнаваў «Шляхцiца Завальню» Яна Баршчэўскага і iнш.
Іван Чыгрынаў. Народны пісьменьнік. Аўтар раманаў «Плэч перабiлiкi» і iнш. Першы галоўны рэдактар часопiсу «Спадчына».
Іван Шамякiн. Народны пісьменьнік. Аўтар раманаў «Сэрца на далоні», «Глебокая плынь», цыклію «Трызюжыны шчасцi».
Рыгор Шырма. Народны артыст. Харавы дырыгент і фальклiрыст. Сабраў больш за 2 тысячы беларускіх народных песень. Як кiраўнік ТБШ амагаўся за адкрыццiў школаў з беларускай мовай навучаннiя ў Заходняй Беларусі.
Яўгенiя Янiшчыц. Пэатэс. Скрызныя тэмы ле творчасцi — беларуская прырода, вiска, палесся. Аўтарка вершу «Ты пакi iч мяне. Пазаі» ды iнш.
Фёдар Янкоўскі. Мовазнаўца, дасьведнік слоўнага багаццi беларускай мовы; пісьменьнік. Складаўнік зборнікiў афарызмаў, прыказак і прымавак, параўнаннiў, фразэалiгiмаў і iнш.

праспэкт Незалежнасцьi

УВАХОД
на могілкі

М.П. Мязэцкі

Успаміны з неспакойнага часу на Літве ў 1861-1863 гадах

(Заканчэнне. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

Наогул, у бытнасць маю, на працягу года ў Шаўлях там падвергліся страце згданы мною Сцыпіён з соцкім, Кучынскі, адзін селянін, злоўлены на разбоі, і юнкер Багдановіч. Багдановіч уцеў да паўстанцаў з дзейнай службы ў адным з армейскіх пяхотных палкоў і камандаваў шайкай ва ўвесь час рокашу. Калі буйныя шайкі рассяліся, і засталіся дробныя партыі чалавек з дзесяці і менш, лад дзейнасці якіх меў ужо чыста разбойніцкі характар, Багдановіч у верасні ці кастрычніку месяцы быў захоплены ў Шавельскім павеце, прывезены ў Шаўлі і па прыговору суда расстреляны. Асаблівую вядомасць Багдановіч атрымаў сваёй расправай над станавым прыставам Пастарнаковым, які доўга служыў на гэтай пасадзе ў адной мясцовасці і настроіў супраць сябе насельніцтва. Багдановіч прыбыў са сваёй шайкай у мястэчка, дзе жыў прыстаў - гэта было яшчэ ў пачатку рокашу - і ўчыніў суд і расправу, павесіўшы старога Пастарнакава.

Апошній, меўшай некаторую цікавасць, справай з паўстанцамі было сутыкненне іх з казакамі вёрст за сем ад Шаўлёў. Казачая сотня з маладых казакаў, якая ішла прама з Дону, канвалявала пошту і праездных. Не даходзячы некалькі вёрст да Шаўлёў, у адным месцы, дзе па адзін бок дарогі, падыходзячы да яе ўшчыльную, цягнуўся лес, а з другога боку ішла агароджа, раптам з лесу адкрылася палёва па казаках і падканвойнай ім аказіі. Не прывычыны да стральбы коні пачалі шалець і скідаць вершнікі; умцацца - значыла пакінуць аказію ў здабычу неспрыяцельна; казакі спешыліся і ўступілі з паўстанцамі ў перастрэлку; у гэты час спаўшы ў адной з падвод шараговец лейб-гвардыі стралковага батальёна Імператарскай Фаміліі, які ехаў з аказій пасля выпіскі з лазарэта, разбуджаны выстраламі, убачыўшы, што адбываецца, закрычаў: "Э! Ды тут браткі, патрэбна пяхота!" - скапіў вінтоўку і з гучнымі крыкамі: "Ура!", - кінуўся ў лес; амаль тут жа ён быў забіты, але тым не менш паўстанцы адступілі, і казакі з аказій маглі працягнуць шлях. У Шаўлі прымчаўся казак з вёскай пра нападзенне, у той жа час была выслана на дапамогу рота, якая падаспела, калі паўстанцы ўжо адышлі. Потым з гэтай шайкі некаторыя былі захоплены і на распытванні, чаму яны не скары-

сталіся з выгады свайго становішча і адступілі, - адказвалі, што яны ведалі пра рух адных казакаў, а тут раптам з'явілася аднекуль пяхота; а пяхотай гэтай і быў стралок, які кінуўся ў лес і вывеў, як аказалася атрад з небяспечнага становішча, распаўсюдзіўшы паміж паўстанцамі сваім з'яўленнем устрывожыўшую іх вестку пра прыбыццё пяхоты.

З 27-га снежня 1863 года я быў прыкамандзіраваны да кіравання вайсковага начальніка горада Шаўлі з паветам з ускладаннем на мяне абавязкаў памочніка гэтага начальніка, якія выконваў да 24 траўня 1864 года. Уся перапіска па кіраванні ляжала на мне, таму я мог пазнаёміцца з тымі мерамі, якія прымаліся М.М. Мураўёвым па задушэнні рокашу, і непасрэднымі выканаўцамі якіх з'яўляліся кіраванні з падначаленымі ім вайсковымі начальнікамі станаў.

Распараджэнні М.М. Мураўёва ўяўляюць, па-першае, меры, якія мелі на мэце спыненне ўзброенага паўстання, і, па-другое, меры па абрушэнні краю ўзмацненнем у ім рускага элементу. Паколькі мне давялося быць памочнікам вайсковага начальніка ў такі час, калі прыводзіліся ў выкананне пераважна меры першага роду, то я галоўным чынам і буду гаварыць пра іх, упамінаючы з мер другога роду толькі пратакія, якія выконваліся ў бытнасць маю памочнікам.

Узброенае паўстанне пачалося пры дзейным садзейнічанні мясцовай шляхты-землеўладальнікаў; яны рабілі грашовыя зборы, неабходныя для першапачатковага сфармавання, абмундзіравання і ўзбраення; многія з іх непасрэдна ўдзельнічалі ў якасці ці начальнікаў, ці шараговых паўстанцаў; яны ж аказвалі паўстанцам матэрыяльную дапамогу, забяспечваючы іх прадуктамі і тым садзейнічаючы падтрымцы рокашу. Трэба прыняць пад увагу яшчэ і тое, што паўстанне, выклікаўшы перасоўванне войскаў, прымусіла ўрад правесці значныя выдаткі.

Зыходзячы з гэтых падставаў, М.М. Мураўёў, пасля ўступлення яго на пасаду генерал-губернатора Паўночна-Заходняга Краю і камандуючага войскамі Віленскай акругі, прыняў шэраг наступных мераў. Уведзены быў дзесяціпрацэнтны падатак з усёй нерухомай маёмасці шляхты-землеўладальнікаў. Незадоўга да вызвалення сялян і ледзь не з-за гэтага ўрадавага акта ў губернях Паўночна-Заходняга Краю праводзіўся кадастр абшарні-

цкіх маёнткаў. Дзякуючы стварэнню уладальнікаў, па іх жаданні, кадастр гэты быў паказаны вельмі высокім. Да вялікага засмучэння абшарнікаў, Мураўёў па гэтым высокім кадастры і прызначыў абкладанне іх маёнткаў 10% зборам на пакрыццё выдаткаў, выкліканых рокашам. Да гэтай меры - біць не столькі дуб'ём, як рублём - далучаліся і іншыя, якія мелі так сказаць, прыватны характар і адносіліся толькі да дадзенай мясцовасці. Так, па Ковенскай губерні праводзіўся з памешчыкаў яшчэ збор на папаўненне ўбылі коней у казачых палках; у нашым адзеле загадана было сабраць з абшарнікаў - калі не памыляюся - сямнаццаць тысяч рублёў дапамогі яўрэям, жыхарам м. Варні, дамы якіх згарэлі падчас сутычкі з паўстанцамі роты нашага палка. Эпізод гэты я распавёў вышэй.

Каб аблегчыць рух войскаў у лясках, было загадана для расшырэння лясных дарог па абодва іх бакі секчы дрэвы і, гледзячы на мясцовыя ўмовы, рабіць новыя прасекі. Гэты лёс напатак пераважна абшарніцкіх ляс, таму што ў скарыбных лясках ужо і да гэтага існавалі прасекі для правільнага дзялення на ўчасткі. Высечка прапанавана сялянам з перадачай у іх карысць ссечанага ляснога матэрыялу. Зроблена было распараджэнне, каб усе абшарнікі, якія былі ў адсутнасці са сваіх маёнткаў, пад пагрозай страты іх вярнуліся да прызначанага тэрміну і знаходзіліся дома. Мера гэта выкліканая тым, што абшарнікі, якія не пайшлі ў шайкі, раз'ехаліся, хто за мяжу, хто ў суседнія Рыгу і Мітаву. Пакінуўшы ў маёнтках эканомы, выконваючы наказ сваіх патронаў, забяспечвалі шайкі ўсім неабходным, і, калі рускія ўлады дазваляліся пра гэта, эканомы неслі толькі асабістую адказнасць, заключаліся ў турму; пераемнікі ж іхнія зноў рабілі па іхнім прыкладзе, прымаючы і забяспечваючы харчамі шайкі. Справа стала інакшай, калі ў маёнткі вярнуліся самі ўладальнікі. Выезд іх з маёнткаў абстаўлены быў надзвычайнымі цяжкасцямі; каб адлучыцца з маёнтка да павятовага горада, патрабавалася пісьмовы дазвол вайсковага начальніка стану; для праезду ў суседнія паветы было неабходна браць пашпарт з апісаннем прымет з кіравання вайсковага начальніка павета, а для паездкі ў губернскі горад прасіць цераз вайсковага начальніка павета дазволу генерал-губернатора.

Калі абшарнікі аселі такім чынам у сваіх маёнтках, у выпадку дазнанага з'яўлення ў каго-небудзь з іх шайкі і забеспячэння яе правіянтам, уладальнік падвяргаўся заключэнню ў турму, а на маёнтак накладваўся секвестр, і ён паступаў у скарбовае кіраванне. Гэта мера была з самых дзейсных. Абшарнікі ўмялялі паўстанцаў разысціся, не паказвацца да іх і не падвяргаць іх спусташэнню; пачалі нават ваража адносіцца да іх, і былі выпадкі арыштавання абшарнікамі і прадстаўлення рускім уладам асобных, з'яўляўшыхся ў іх маёнткі паўстанцаў. Па расказах некаторых паўстанцаў у рэшце рэшт справа дайшла да таго, што нідзе і за нікія грошы нельга было дастаць кавала хлеба, і тыя, якія не адчувалі за сабой якіх-небудзь цяжкіх значыстваў, дараахвотна здаваліся рускім уладам. Усе чыноўнікі польскага паходжання былі заменены рускімі. Гаварылі потым, што гэта быў нейкі адкід рускага чынавенства, які аказаўся нягодным у сябе дома. Колькі мне самому давялося назіраць і чуць ад іншых, трапляліся паміж гэтымі чыноўнікамі асобы ва ўсіх адносінах нягодныя, але як выключэнне, большасць жа, у асаблівасці асобы па сялянскім кіраванні, былі зусім бездакорныя. Для назірання за рухам партый, а таксама за асобнымі падазронымі людзьмі былі наладжаны ў паселішчах і па дарогах сельскія варты, на ўтрыманне якіх праводзіўся асобны збор з абшарнікаў. Шайкі пераважна складаліся з абшарнікаў і дробнай шляхты. Як потым аказалася, маршалкі шляхты, каб павялічыць колькасць шляхты, на якую галоўным чынам разлічвалі, як на гатовы кантынгент шаек, яшчэ за некалькі гадоў да паўстання паклапаціліся запісаць у шляхціцы людзей зусім не шляхецкага паходжання. Генерал-губернатар загадаў усім, хто імянаваў сябе шляхтай, прадставіць пісьмовыя таму доказы, і ўсе тыя, у каго такіх доказаў не аказалася, або прадстаўлены прызнаны сумніцельнымі, былі перапісаны ў падатныя саслоўі.

У канцы траўня 1864 года я ад'ехаў у Пецярбург з нагоды прыкамандзіравання мяне да лейб-гвардыі стралковага Яго Вялікасці батальёна і пакінуў г. Шаўлі, у якім сярод хутка мяняўшыхся твараў, выхадзіўшых з шэрагу звычайных падзей і такіх жа заняткаў, непрыкметна прамільгнуў для мяне памяты на Русі і Літве 1863 год.

Фестываль "Лятучы стол Караткевіча" (лістапад 2013)

Кнігарні "логвінаў" (Незалежнасці 37а) падарылі легендарны пісьмовы стол, за якім Уладзімір Караткевіч напісаў "Каласы пад сярпом тваім" і "Чорны замак Альшанскі". І гэта выдатная нагода для літаратурнага фестывалю! Цэлы лістапад раз на тыдзень у кнігарні "логвінаў" і галерэі "Ў" будуць адбывацца літаратурныя, музычныя і мастацкія імпрэзы, прысвечаныя Уладзіміру Караткевічу, з удзелам паэтаў, спевакоў і мастакоў. На кожнай імпрэзе фестывалю самых актыўных чакаюць "лятучыя" прэзенты ад кампаніі "Будзьма беларусамі!"

Расклад імпрэзаў фестывалю "Лятучы стол Караткевіча"

6 лістапада. Кнігарня "логвінаў". **19.00.**
Сакрэты зайцоў-півавараў
Зусім неафіцыйнае, але, тым не менш, дужа ўрачыстае адкрыццё фестывалю "Лятучы стол Караткевіча". Пра свайго Караткевіча раскажуць Адам Глобус, Уладзімір Арлоў, Кася Камоцкая, Анатоль Івашчанка і Антон Рудак. Чакаюцца нечаканыя госці. Вядоўца - Андрэй Хадановіч. Арганізатары - кнігарня "логвінаў" і кампанія "Будзьма беларусамі!"

9 лістапада. Кнігарня "логвінаў". **14.00.**

Дзікае маляванне

Другое мерапрыемства фестывалю "Лятучы стол Караткевіча" - прэзентацыя дзіцячага комікса Адама Глобуса "Дзікае паляванне і кароль Стах". Малявальны майстар-клас для дзетак правядзе мастачка Наталля Гарачая. Дзеткі і дарослыя, прыходзьце - будзем маляваць!

Арганізатары - кнігарня "логвінаў" і кампанія "Будзьма беларусамі!"

12 лістапада. Галерэя "Ў". **19.00.**

Скрыпка дрыгвы

На трэцяй імпрэзе фестывалю "Лятучы стол Караткевіча" Зміцер Вайцешкевіч сыграе свае песні на вершы Караткевіча з альбома "Беларуская песня". Арганізатары - кнігарня "логвінаў" і кампанія "Будзьма беларусамі!"

19 лістапада. Кнігарня "логвінаў". **19.00.**

Karatkievic international

Чарговая імпрэза фестывалю "Лятучы стол Караткевіча", прысвечаная перакладам твораў Караткевіча на замежныя мовы. Прэзентацыя польскага перакладу рамана "Хрыстос прыямліўся ў Гародні" з удзелам перакладчыцы Малгажаты Бухалі. А таксама аповед пра легендарнага нямецкага перакладчыка Норберта Рандаў (1929-2013). Вядоўца - Андрэй Хадановіч. Арганізатары - кнігарня "логвінаў" і кампанія "Будзьма беларусамі!"

26 лістапада. Кнігарня "логвінаў". **19.00.**

Быў. Ёсць. Буду.

У дзень народзінаў класіка выдавецтва "Мастацкая літаратура" на заключнай імпрэзе фестывалю "Лятучы стол Караткевіча" прадставіць публіцы першыя чатыры тамы поўнага збору твораў Уладзіміра Караткевіча. Выступоўцы - Віктар Шніп, Анатоль Верабей, нашчадкі пісьменніка. Арганізатары - кнігарня "логвінаў" і кампанія "Будзьма беларусамі!"

Уваход на ўсе імпрэзы - вольны. Сядзенне за легендарным сталом - дармавое. Лятучыя прэзенты - на падлёце. Катапультуецца да нас! Будзьма беларусамі.

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Юля Бажок, Марыя Баравік, Вінцук Вячорка, Юрась Каласоўскі, Леакадзія Мілаш, Максім Новік, Язэп Палубятка, Аляксей Пяткевіч, Уладзімір Содаль, Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Алес Трусаў.

<http://nashaslova.mns.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbm-mova.by/>

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб рэгістрацыі № 908 ад 18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даліна.

Адрас для паштовага адпраўленняў:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslova@tut.by

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.

231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.

Газета падпісана да друку 4.11.2013 г. у 10.00. Замова № 2152.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 2000 асобнікаў.

Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес. - 5050 руб., 3 мес. - 15150 руб.

Кошт у розніцу: па дамоўленасці.